

KOMISJONI OTSUS (EL) 2015/1470,**30. märts 2015,****Rumeenia antud riigiabi SA.38517 (2014/C) (ex 2014/NN) kohta Vahekohtu 11. detsembri 2013. aasta otsus juhtumis Micula vs. Rumeenia***(teatavaks tehtud numbri C(2015) 2112 all)***(Ainult rumeeniakeelne tekst on autentne)****(EMPs kohaldatav tekst)**

EUROOPA KOMISJON,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 108 lõike 2 esimest lõiku ⁽¹⁾,

võttes arvesse Euroopa Majanduspiirkonna lepingut, eriti selle artikli 62 lõike 1 punkti a,

olles kutsunud huvitatud isikuid üles esitama märkusi vastavalt eespool nimetatud sätetele ⁽²⁾ ja võttes nende märkusi arvesse

ning arvestades järgmist:

1. MENETLUS

- (1) Rahvusvahelise Investeeringuvaidluste Lahendamise Keskuse (ICSID) egiidi all asutatud vahekohtu 11. detsembri 2013. aasta otsusega juhtumis Micula a.o. vs. Rumeenia (edaspidi „vahekohtuotsus”) ⁽³⁾ määrati, et Rumeenia peab maksma viiele hagejale (vennad Viorel ja Ioan Micula ning vendadele Miculadele kuuluvad äriühingud S.C. European Food S.A., S.C. Starmill S.R.L. ja S.C. Multipack, kõik kokku edaspidi „hagejad”) hüvitist summas 376 433 229 leud (ligikaudu 82 miljonit eurot ⁽⁴⁾), sest Rumeenia ei suutnud tagada hagejate investeeringute õiglast ja võrdset kohtlemist, rikkudes sellega Rootsi Kuningriigi ja Rumeenia valitsuse vahel sõlmitud kahepoolse investeeringute edendamise ja vastastikuse kaitsmise lepingu (edaspidi „kahepoolne investeerimisleping”) ⁽⁵⁾ artikli 2 lõiget 3. Lisaks otsustas vahekohus, et sellelt summalt arvestatakse seni, kuni Rumeenia on vahekohtuotsuse täielikult rakendanud, intressi. 11. detsembriks 2013 ulatus kogusumma, mis Rumeenial tuli hagejatele maksta, 791 882 452 leuni (ligikaudu 178 miljonit eurot) ⁽⁶⁾.
- (2) Komisjoni talitused teavitasid 31. jaanuari 2014. aasta kirjaga Rumeenia ametiasutusi sellest, et vahekohtuotsuse mis tahes rakendamine või täitmine kujutaks endast uut abi, millest tuleks teavitada komisjoni.
- (3) 20. veebruaril 2014 teatasid Rumeenia ametiasutused komisjoni talitustele, et nad olid rakendanud vahekohtuotsust osaliselt, tasaarvestades osa vahekohtu poolt hagejatele määratud hüvitisest ja maksud, mis üks hageja, nimelt S.C. European Food S.A., võlgnes Rumeenia ametiasutustele. Sel viisil tasaarvestatud maksuvõla suurus oli 337 492 864 leud (ligikaudu 76 miljonit eurot) ⁽⁷⁾. Veel palus Rumeenia komisjoni talitustelt selgitusi võimaluse kohta maksta järelejäänud summa füüsilisele isikule (vendadele Viorel ja Ioan Miculale või ükskõik millisele teisele füüsilisele isikule, kellele võib nõude loovutada).
- (4) 12. märtsil 2014 palusid komisjoni talitused Rumeenialt vahekohtuotsuse kavandatud edasise rakendamise või täitmise kohta lisateavet, mille Rumeenia esitas 26. märtsi 2014. aasta kirjaga.

⁽¹⁾ Alates 1. detsembrist 2009 muutusid EÜ asutamislepingu artiklid 87 ja 88 vastavalt Euroopa Liidu toimimise artikliteks 107 ja 108. Sätted on sisult identsed. Käesolevas otsuses tuleb viiteid Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklitele 107 ja 108 käsitada vajaduse korral vastavalt viidetena EÜ asutamislepingu artiklitele 87 ja 88. Euroopa Liidu toimimise lepinguga tehti terminoloogiasse teatavaid muudatusi: „ühendus” asendati „liiduga” ja „ühisturg” „siseturuga”. Käesolevas otsuses kasutatakse läbivalt Euroopa Liidu toimimise lepingu terminoloogiat.

⁽²⁾ ELT C 393, 7.11.2014, lk 27.

⁽³⁾ ICSIDi 11. detsembri 2013. aasta lõppotsus kohtuasjas nr ARB/05/20: Ioan Micula, Viorel Micula, SC European Food SA, SC Starmill SRI, SC Multipack SRL vs. Rumeenia.

⁽⁴⁾ Euroopa Keskpanka viitekurss 11. detsembril 2013: 1 euro = 4,45 leud.

⁽⁵⁾ Kahepoolne investeerimisleping jõustus 1. aprillil 2003.

⁽⁶⁾ Vt joonealune märkus 4.

⁽⁷⁾ 15. jaanuaril 2014 oli Euroopa Keskpanka viitekurss 4,52 leud 1 euro eest.

- (5) 1. aprillil 2014 hoiatasid komisjoni talitused Rumeenia ametiasutusi, et on võimalik väljastada abi maksmise peatamise korraldus tagamaks, et siseturuga kokkusobimatut abi rohkem välja ei makstaks, ning palusid selle kohta Rumeenialt märkusi. 7. aprilli 2014. aasta kirjaga teatas Rumeenia, et ta ei soovi võimaluse kohta, et komisjon väljastab abi maksmise peatamise korralduse, märkusi esitada.
- (6) 26. mai 2014. aasta kirjaga teavitas komisjon Rumeeniat oma otsusest väljastada vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 659/1999⁽⁸⁾ artikli 11 lõikele 1 abi maksmise peatamise korraldus (edaspidi „abi maksmise peatamise korraldus”), millega kohustati Rumeeniat peatama seni, kuni komisjon on teinud lõpliku otsuse kõnealuse riigiabi siseturuga kokkusobivuse kohta, mis tahes tegevus, mis võib kaasa tuua vahekohtuotsuse rakendamise või täitmise vahekohtuotsuse seni välja maksmata osa ulatuses, sest see kujutaks endast ebaseadusliku riigiabi maksmist.
- (7) 1. oktoobri 2014. aasta kirjaga teatas komisjon Rumeeniale, et ta on otsustanud algatada seoses vahekohtuotsuse Rumeenia-poolse osalise rakendamisega 2014. aasta alguses⁽⁹⁾ ja seoses kõnealuse otsuse mis tahes edasise rakendamise või täitmisega aluslepingu artikli 108 lõikes 2 sätestatud menetluse (edaspidi „menetluse algatamise otsus”).
- (8) Komisjoni otsus menetluse algatamise kohta avaldati *Euroopa Liidu Teatajas* 7. novembril 2014⁽¹⁰⁾. Selle otsusega kutsus komisjon huvitatud isikuid üles esitama märkusi.
- (9) Rumeenia esitas oma märkused menetluse algatamise otsuse kohta 26. novembril 2014. Hagejad kui huvitatud pool esitasid oma märkused 8. detsembril 2014 pärast seda, kui komisjon oli tagasi lükanud nende taotluse saada märkuste esitamiseks rohkem aega. Hagejate märkused edastati Rumeeniale, kellele anti võimalus neile vastata. Rumeenia tähelepanekud hagejate märkuste kohta saadi 27. jaanuaril 2015.
- (10) Hagejad taotlesid ka juurdepääsu kogu komisjoni ja Rumeenia vahelisele kirjavahetusele, mis sisaldas juhtumi toimikus. Taotlus lükati 19. detsembril 2014 tagasi ja tagasilükkamist kinnitati 2. märtsil 2015.
- (11) 2015. aasta 9. ja 11. märtsi kirjaga teatasid Rumeenia ametiasutused komisjonile, et ajavahemikus 5.–25. veebruarini 2015 konfiskeeris kohtu määratud täidesaatja rahandusministeeriumilt veel 9 197 482 leud ning et rahandusministeerium tegi ülejäänud summa ulatuses (466 760 066 leud)⁽¹¹⁾ vabatahtliku makse viie hageja nimel avatud blokeeritud kontole.

2. TAUST

Riigiabiõigus, mida kohaldati Rumeenias enne liiduga ühinemist

- (12) 1. veebruaril 1995 jõustus ühelt poolt Euroopa Ühenduse (edaspidi „ühendus”) ja selle liikmesriikide ning teiselt poolt Rumeenia vahel sõlmitud Euroopa leping⁽¹²⁾. Euroopa lepingu eesmärk oli valmistada Rumeenia ette ühinemiseks liiduga. Euroopa lepingu artikli 64 lõike 1 punktis iii kuulutati Euroopa lepingu nõuetekohase toimimisega kokkusobimatuks mis tahes avaliku sektori abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist niivõrd, kuivõrd see võib kahjustada liidu ja Rumeenia vahelist kaubandust. Euroopa lepingu artikli 64 lõike 2 kohaselt tuli igat selle artikliga vastuolus olevat tava hinnata „Euroopa Majandusühenduse asutamislepingu artiklite 85, 86 ja 92 (nüüd ELi toimimise lepingu artiklid 101, 102 ja 107) eeskirjade kohaldamisest tulenevate kriteeriumide alusel”. Selle dünaamilise viitega eeskirjade kohaldamisest tulenevatele kriteeriumidele viidatakse kõikidele liidu riigiabieeskirjadele, sealhulgas neile, millega reguleeritakse piirkondliku riigiabi andmist⁽¹³⁾. Lisaks sisulisele kohustusele järgida liidu riigiabiõigust kohustati

⁽⁸⁾ Nõukogu määrus (EÜ) nr 659/1999, 22. märts 1999, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 kohaldamiseks (EÜT L 83, 27.3.1999, lk 1).

⁽⁹⁾ Vt põhjendus 3.

⁽¹⁰⁾ Vt allmärkus 2.

⁽¹¹⁾ Blokeeritud kontole on kantud täitekulude katmiseks veel 6 028 608 leud.

⁽¹²⁾ EÜT L 357, 31.12.1994, lk 2.

⁽¹³⁾ Vt ka ELi–Rumeenia assotsiatsiooniinõukogu 10. aprilli 2001. aasta otsuse nr 4/2000 (millega võetakse kooskõlas Euroopa lepingu (millega luuakse assotsiatsioon ühelt poolt Euroopa ühenduste ja nende liikmesriikide ning teiselt poolt Rumeenia vahel) artikli 64 lõikega 3 vastu kõnealuse lepingu artikli 64 lõike 1 punktis iii ja lõikes 2 ning kõnealuse lepingu protokoll nr 2 (mis käsitleb Euroopa Sõe- ja Teraseühenduse (ESTÜ) tooteid) artikli 9 lõike 1 punktis iii ja lõikes 2 nimetatud riigiabisätete kohaldamise eeskirjad) artikkel 2 (EÜT L 138, 22.5.2001, lk 16).

Euroopa lepingu artiklitega 69 ja 71 Rumeeniat viima oma siseriiklikud õigusaktid kooskõlla ühenduse õigustikuga, nimetades sõnaselgelt liidu konkurentsioigust ja seega ka liidu riigiabiõigust, mis on selle osa. Seega kohustas Euroopa leping Rumeeniat ja Rumeenia kohustus järgima liidu riigiabiõigust tervikuna. Peale selle on Euroopa leping olnud pärast lepingu Rumeenia parlamendi poolset ratifitseerimist seadusega nr 20/1993 ja avaldamist riigi ametlikus teatajas 12. aprillil 1993 ⁽¹⁴⁾ osa riigi õiguskorrast.

- (13) Selleks et täita oma Euroopa lepingu kohast kooskõlastamiskohustust, võttis Rumeenia 1999. aastal vastu seaduse nr 143/1999 riigiabi kohta (edaspidi „riigiabiseadus“), mis jõustus 1. jaanuaril 2000. See seadus sisaldas sama riigiabi määratlust, mis oli esitatud Euroopa lepingu artiklis 64 ja liidu õiguses. Samuti määrati selle seadusega Rumeenia konkurentsinookogu ⁽¹⁵⁾ ja Rumeenia konkurentsiamet ⁽¹⁶⁾ riigiabi valdkonna riiklikeks järelevalveasutusteks, kes on pädevad hindama Rumeenia poolt ettevõtjatele antava riigiabi kokkusobivust Euroopa lepinguga, ⁽¹⁷⁾ ning nähti aluslepingu artiklit 108 aluseks võttes ette menetlus, mida tuleb järgida riigiabist teatamisel ja riigiabi eraldamiseks loa andmisel.

Investeeringusstiimulite kava

- (14) 2. oktoobril 1998 jõustas Rumeenia valitsus erakorralise määruse nr 24/1998 (edaspidi „erakorraline määrus nr 24“), millega anti teatavatele ebasoodsas olukorras olevate piirkondade investoritele mitu investeeringusstiimulit. Muu hulgas sätestati:

— artikli 6 lõike 1 punktis a tollimaksu- ja käibemaksuvabastus masinate, vahendite, seadmete, transpordivahendite ja teiste amortiseeruvate kaupade puhul, mis imporditakse või toodetakse kohapeal eesmärgiga teha kõnealusesse piirkonda investeringuid (edaspidi „seadmete meede“);

— artikli 6 lõike 1 punktis b selles piirkonnas investorite omatoodangu jaoks vajalike toorainete, varuosade ja/või komponentide tollimaksude tagastamine (edaspidi „toorainete meede“);

— artikli 6 lõike 1 punktis c tulumaksuvabastus ajavahemikul, mil asjaomane piirkond on määratud ebasoodsas olukorras olevaks piirkonnaks (edaspidi „tulumaksumeede“).

- (15) Rumeenia valitsus määras kindlaks, milliseid piirkondi ja kui kaua (kuni kümme aastat) tuleks pidada ebasoodsas olukorras olevateks piirkondadeks. Oma 25. märtsi 1999. aasta otsusega kuulutas valitsus Bihori maakonna Ștei-Nuceti kaevanduspiirkonna alates 1. aprillist 1999 kümneks aastaks ebasoodsas olukorras olevaks piirkonnaks.

- (16) 15. mail 2000 võttis Rumeenia konkurentsinookogu vastu otsuse nr 244/2000, milles ta leidis, et mitmed erakorralise määruse nr 24 alusel pakutavad stiimulid kahjustavad konkurentsi. Konkurentsinookogu oli seda meelt, et „[t]oorainete tollimaksuvabastus on tegevuse jaoks antav riigiabi [—], mis toob kaasa konkurentsi kahjustamise“, ning otsustas, et „piirkonnas omatoodangu jaoks vajalike imporditavate toorainete, varuosade ja/või komponentide tollimaksude hüvitamine [—] lõpetatakse“. See otsus võeti vastu pärast seda, kui riiklik regionaalarengu agentuur (erakorralise määruse nr 24 alusel abi andja) teatas konkurentsinookogule kooskõlas seadusega nr 143/1999 valitsuse erakorralise määruse nr 75/2000 (edaspidi „erakorraline määrus nr 75“) eelnõus sisalduvatest erakorralise määruse nr 24 kavandatavatest kohandustest. Teiste teatatud kohanduste seas kavatses Rumeenia seadusandja asendada erakorralise määruse nr 24 artikli 6 lõike 1 punkti b kohase tollimaksude hüvitamise (toorainete meede) omatoodangu jaoks vajalike imporditavate toorainete, varuosade ja/või komponentide tollimaksuvabastusega. Konkurentsinookogu andis otsusega nr 244/2000 erakorralise määruse nr 75 eelnõule heakskiidu, tingimusel et i) erakorralise määruse nr 24 artikli 6 lõike 1 punkti b kohane meede tühistatakse ja kavandatud muudatusest, millega asendatakse tollimaksude hüvitamine tollimaksuvabastuse andmisega, loobutakse ning ii) muudatused, mida kavandatakse teha erakorralise määruse nr 24 artikli 6 lõike 1 punktis c (tulumaksumeede), hõlmavad vaid uuesti investeeritavat kasumit.

⁽¹⁴⁾ *Monitorul Oficial*, I osa, nr 73, 12. aprill 1993.

⁽¹⁵⁾ Konkurentsinookogu oli ja on konkurentsi ja riigiabi valdkonnas tegutsev autonoomne haldusasutus, kellel on nimetatud valdkonnades reguleerimis- ja uurimisvolitused, mis sarnanevad Euroopa Komisjoni vastavatele volitustele.

⁽¹⁶⁾ Konkurentsiamet oli valitsusele alluv eripädevusega asutus. Ameti põhiülesanded olid järgmised: i) korraldada uurimisi ning jälgida õigusnormide ja konkurentsinookogu otsuste jõustamise tõhusust; ii) teostada järelevalvet avaliku sektori üksuste ja riigiettevõtete hinnakujundustegevuse üle ning iii) tagada riigiabi läbipaistvus ja kontrollida riigiabi kulusid ja neist aru anda.

⁽¹⁷⁾ ELi-Rumeenia assotsiatsiooninookogu määras oma otsuse nr 4/2000 artiklis 1 konkurentsinookogu ja konkurentsiameti Rumeenia üksusteks, kes kontrollivad ja hindavad riigiabi vastavust 1995. aasta Euroopa lepingule.

- (17) Erakorraline määrus nr 75 jõustus 1. juulil 2000. Paraku ei vastanud kõnealune määrus vastuvõetud kujul konkurentsinoukogu tingimustele, mille kohaselt tulnuks tühistada toorainete meede ja loobuda määрусesse kavadatud muudatusest. Sellega muudeti hoopiski erakorralise määрусе nr 24 artikli 6 lõike 1 punkti b, asendades toorainete meetme kohase tollimaksude tagastamise imporditavate toorainete tollimaksuvabastusega, mis oli otseses vastuolus otsusega nr 244/2000.
- (18) Konkurentsinoukogu vaidlustas oma otsuse rakendamata jätmise Bukaresti apellatsioonikohtus, kes aga lükkas selle taotluse 26. jaanuaril 2001 tagasi kui vastuvõetamatu⁽¹⁸⁾. Vastuvõetamatust põhjendati sellega, et erakorraline määrus nr 75 oli seadusandlik meede (mitte haldusmeede), mille seaduslikkust ei saanud konkurentsinoukogu seaduse nr 143/1999 alusel vaidlustada, ning et kõik õigusnormide vahel esinevad vastuolud peavad lahendama valitsus ja parlament ilma kohtute sekkumiseta. Sarnastel põhjustel lükkas Rumeenia kõrgem kassatsioonikohus 19. veebruaril 2002 vastuvõetamatuna tagasi apellatsioonikohtu otsuse peale esitatud konkurentsinoukogu kaebuse⁽¹⁹⁾.
- (19) 2000. aasta veebruaris alustas Rumeenia ELiga ühinemisläbirääkimisi. Nende läbirääkimiste üks osa oli konkurentsi poliitika, sealhulgas liidu riigiabi eeskirjade järgimine. Läbirääkimiste käigus märgiti liidu 21. novembri 2001. aasta ühises seisukohas, et „leidub hulk olemasolevaid ja uusi kokkusobimatu abi kavasad, sealhulgas [erakorraliste määрусе nr 24 ja 75] ette nähtud meetmed, mis ei ole viidud vastavusse ühenduse õigustikuga”⁽²⁰⁾.
- (20) 31. augustil 2004 tühistas Rumeenia kõik erakorralise määрусе nr 24 (mida on muudetud erakorralise määрусе nr 75) kehtestatud stiimulid, välja arvatud tulumaksu meetme. Erakorralise määрусе nr 24 stiimulite tühistamine jõustus 22. veebruaril 2005. Erakorralise määрусе nr 24 (mida on muudetud erakorralise määрусе nr 75) kehtetuks tunnistamise määрусеle lisatud aruandes oli esitatud järgmine selgitus: „Selleks et täita ühenduse riigiabi eeskirjades sätestatud kriteeriume ja viia lõpule 6. peatükiga „Konkurentsi poliitika” seotud läbirääkimised, tuleb kaotada selle valdkonna siseriiklikest õigusaktidest kõik ühenduse õigustikuga kokkusobimatud riigiabi vormid, mistõttu tehakse ettepanek tunnistada kehtetuks [—] valitsuse erakorralise määрусе nr 24/1998 artikli 6 lõike 1 punkti b, d ja e ebasoodsas olukorras olevate piirkondade kohta [—]”⁽²¹⁾.

Hagejate investeeringud ja ICSIDI vahekohtumenetlus

- (21) Hagejad tegid 2000. aastate alguses Rumeenia Bihori maakonna Ştei-Nuceti piirkonnas teatavad investeeringud. 1. juunil 2000 sai S.C. European Food S.A. ning 17. mail 2002 said S.C. Starmill S.R.L. ja S.C. Multipack alalise investori tunnistuse, millega need äriühingud said investeeringute puhul, mille nad tegid alates nimetatud kuupäevadest Rumeenia Bihori maakonna Ştei-Nuceti piirkonnas, õiguse erakorralise määрусе nr 24 (mida oli muudetud erakorralise määрусе nr 75) kehtestatud kava raames pakutavatele soodustustele.
- (22) 2003. aastal sõlmisid Rumeenia ja Rootsi kahepoolse investeerimislepingu, mis tagas mõlema riigi investoritele teise riiki investeerimisel (sh investeeringute puhul, mis olid tehtud enne kõnealuse lepingu jõustumist)⁽²²⁾ teatava kaitse. Muu hulgas tagas kahepoolne investeerimisleping hõlmatud investeeringute õiglase ja võrdse kohtlemise sihtriigis, mida tõlgendati nii, et sellega kaasnes ka investorite õiguspärase ootuste kaitse. Samuti võimaldas see investoritel algatada rahvusvahelises vahekohtus menetlusi, juhul kui nad leiavad, et sihtriik on rikkunud nende kahepoolse investeerimislepingu kohaseid õigusi. Kuna vendadel Miculadel oli Rootsi kodakondsus, väitsid nad, et nende investeeringud Rumeenias on hõlmatud kahepoolse investeerimislepinguga.
- (23) 28. juulil 2005 nõudsid hagejad vastusena erakorralise määрусе nr 24 kohaste investeerimisstiimulite tühistamisele, et kooskõlas kahepoolse investeerimislepingu vaidluste lahendamise sätetega asutataks vahekohus. 24. septembri 2008. aasta otsuses leidis vahekohus, et hagejate nõuded olid vastuvõetavad. Hagejad nõudsid algselt seda, et taastataks erakorralise määрусе nr 24 investeerimisstiimulid, mis olid tühistatud 22. veebruaril 2005. Menetluse käigus 2009. aastal hagejad siiski loobusid osaliselt oma nõudest ja nõudsid selle asemel erakorralise määрусе

⁽¹⁸⁾ Tsviilotsus nr 26 (vt vahekohtuotsuse punkt 219).

⁽¹⁹⁾ Vt vahekohtuotsuse punkt 224.

⁽²⁰⁾ Euroopa Liidu ühine seisukoht, 21. november 2001, CONF-RO 43/01, lk 4. Kandidaatriigi ühinemisprotsessi käigus kavandab komisjon korrapäraselt ja nõukogu võtab vastu nn ühised seisukohad, milles hinnatakse kandidaatriigi edusamme vastuvõtukriteeriumide täitmisel.

⁽²¹⁾ Erakorralisele määрусе nr 94/2004 lisatud põhjendav aruanne, 26. august 2004, lk 12.

⁽²²⁾ Kahepoolse investeerimislepingu artikli 9 lõige 1.

nr 24 stiimulite tühistamisest tuleneva kahju hüvitamist. Hagejate väitel oli Rumeenia petnud stiimulite tühistamisega nende õiguspäraseid ootusi, et need stiimulid on olemas kuni 1. aprillini 2009. Sellega oli Rumeenia hagejate sõnul rikkunud oma kohustust tagada õiglane ja võrdne kohtlemine, millele hagejatel kui Rootsi investoritel oli õigus kahepoolse investeerimislepingu artikli 2 lõike 3 alusel.

- (24) Vahekohtumenetluse käigus sekkus komisjon kui *amicus curiae*. Komisjon selgitas oma 20. juulil 2009 esitatud menetlusse astumise avalduses, et erakorralise määruse nr 24 stiimulid olid: „kokkusobimatud ühenduse regionaalabi eeskirjadega. Eelkõige ei peetud stiimulite puhul kinni ühenduse õiguse nõuetest rahastamiskõlblike kulude ja abi osakaalu kohta. Lisaks kujutasid meetmed endast tegevusabi, mille andmine on regionaalabi eeskirjade kohaselt keelatud.”
- (25) Komisjon täheldas ka seda, et „[m]is tahes otsus, millega taastatakse Rumeenia kaotatud stiimulid või hüvitatakse hagejatele nende privileegide kaotamisest tulenev kahju, tooks kaasa uue abi andmise, mis ei ole kooskõlas EÜ asutamislepinguga”. Samuti teatas komisjon vahekohtule, et „ühtki [otsust, milles nõutakse Rumeenialt selliste investeerimiskavade taastamist, mille puhul on ühinemisläbirääkimiste käigus leitud, et need on siseturuga kokkusobimatud] ei saa seega täita, kui see on vastuolus ELi riigiabipoliitika eeskirjadega”.
- (26) Vahekohus leidis 11. detsembri 2013. aasta otsuses, et erakorralise määruse nr 24 stiimulite tühistamisega „pettis [Rumeenia] õiguspäraseid ootusi seoses erakorralise määruse nr 24 stiimulite kättesaadavusega” kuni 1. aprillini 2009 ⁽²³⁾. Veel leidis vahekohus, et kui jätta kõrvale investorite erakorralise määruse nr 24 kohaste kohustuste säilitamine pärast asjaomaste stiimulite tühistamist, siis „oli stiimulite tühistamine Rumeenia poolt mõistlik samm ratsionaalse poliitika poole” ⁽²⁴⁾. Samas jätkas vahekohus väitega, et „see järeldus ei muuda vahekohtu seisukohta [—], et Rumeenia kahjustas hagejate õiguspäraseid ootusi seoses stiimulite jätkuva kättesaadavusega kuni 1. aprillini 2009. Seepärast olid Rumeenia meetmed, mis olid ratsionaalse poliitika poole püüdlemisel küll enamjaolt asjakohaselt ja kitsalt piiritletud, hagejate suhtes ebaõiglased või ebavõrdsed ⁽²⁵⁾”.

Vahekohus võttis oma analüüsi kokku, öeldes, et „tühistades erakorralise määruse nr 24 stiimulid enne 1. aprilli 2009, ei tegutsenud Rumeenia ebamõistlikult ega pahauskselt (kui jätta kõrvale investorite kohustuste põhjendamatut säilitamine pärast stiimulite kohaldamise lõpetamist). Vahekohus jõuab siiski häälteenamuse alusel järeldusele, et Rumeenia pettis hagejate õiguspäraseid ootusi selle suhtes, et need stiimulid on sisuliselt samas vormis kättesaadavad kuni 1. aprillini 2009. Samuti ei tegutsenud Rumeenia läbipaistvalt, jättes hagejatele õigel ajal teatamata, et korra kohaldamine lõpeb enne selle ettenähtud aegumiskuupäeva. Selle tulemusel leiab vahekohus, et Rumeenia ei suutnud tagada [hagejate] investeringute õiglast ja võrdset kohtlemist kahepoolse investeerimislepingu artikli 2 lõike 3 tähenduses ⁽²⁶⁾”.

- (27) Edasi otsustas vahekohus, et Rumeenia peab maksma hagejatele kahjutasu ⁽²⁷⁾. Vahekohus nägi ette, et hagejatele tuleb maksta kokku 376 433 229 leud, millele lisandub intress. Kahjutasusumma kujunes järgmiselt: vahekohus leidis, et Rumeenia peab maksma hagejatele 85,1 miljonit leud ⁽²⁸⁾ kahjutasu suhkruhinna tõusu eest (suhkru importimisel tuli hagejatel maksta pärast toorainete meetme tühistamist tollimaksu), 17,5 miljonit leud ⁽²⁹⁾ kahjutasu muude toorainete kui suhkru ja PETi (polüetüleenitereftalaadi) ⁽³⁰⁾ hinna tõusu eest, 18,1 miljonit leud ⁽³¹⁾ kahjutasu selle eest, et kadus võimalus varuda suhkrut madalamate hindadega, ja 255,7 miljonit leud ⁽³²⁾ kahjutasu

⁽²³⁾ Vahekohtuotsuse punkt 725.

⁽²⁴⁾ Vahekohtuotsuse punkt 827.

⁽²⁵⁾ Vt allmärkus 24.

⁽²⁶⁾ Vahekohtuotsuse punkt 872.

⁽²⁷⁾ Vahekohtuotsuse punkt 875 jj.

⁽²⁸⁾ Summa arvutamisel on võetud arvesse importi ajavahemikus 22. veebruarist 2005 kuni 31. märtsini 2009.

⁽²⁹⁾ Vt joonealune märkus 28.

⁽³⁰⁾ Hagejad taotlesid hüvitist PETi hinna suurenemise eest. Vahekohus lükkas selle taotluse siiski tagasi, sest hageja ei olnud tegelikult saanud kunagi seoses PETi impordiga osa toorainemeetme soodustustest.

⁽³¹⁾ Selle summa arvutamisel on aluseks võetud suhkru impordil nõutud tollimaks, mida oleks olnud võimalik vältida, kui hagejal oleks olnud võimalus varuda suhkrut enne erakorralise määruse kavandatud aegumist (1. aprill 2009). Võrdlusaluseks on 2004./2005. aasta varud.

⁽³²⁾ Saamata jäänud kasumi arvutamisel on lähtutud turuosa vähenemisest karastusjookide ja muude suhkrut sisaldavate toodete turul ajavahemikul 2004–2008. Nõude kohaselt suurenesid pärast erakorralise määruse stiimulite kaotamist kulud, mis tõi kaasa kõrgemad hinnad, ja sellest tulenevalt vähenes turuosa.

valmistoodangu müügi vähenemise tõttu saamata jäänud kasumi eest. Peale selle andis vahekohus Rumeeniale korralduse maksta intressi (ROBOR pluss 5 %), mida arvutatakse seoses suhkru ja teiste toorainete hinna tõusuga alates 1. märtsist 2007, seoses suhkru varumise võimaluse kadumisega alates 1. novembrist 2009 ja seoses saamata jäänud kasumiga alates 1. maist 2008. Vahekohtuotsuse tegemise päeval oli hagejatele makstava põhiosa ja intressi kogusumma 791 882 452 leud, nagu on näha tabelist.

Vahekohtuotsusega hagejatele määratud kahjutasu ja intress

Kahjutasu maksmise põhjus	Summa (leudes)	Intressi arvutamise algus
Suhkruhinna tõus	85 100 000	1. märts 2007
Muude toorainete kui suhkru ja PETi hinna tõus	17 500 000	1. märts 2007
Suhkru varumise võimaluse kadumine	18 133 229	1. november 2009
Valmistoodangu müügist saamata jäänud kasum	255 700 000	1. mai 2008
KOKKU	376 433 229	Kokku, sh intressid, seisuga 11. detsember 2013: 791 882 452 leud

ICSIDi tühistamismenetlus

- (28) 18. aprillil 2014 esitas Rumeenia riikide ja muude riikide kodanike vaheliste investeringuvaidluste lahendamise 18. märtsi 1965. aasta konventsiooni (edaspidi „ICSIDi konventsioon”) artikli 52 alusel ajutisele komiteele taotluse vahekohtuotsus tühistada. Selle menetluse puhul kohaldatavate menetlusnormide tõttu ei ole Rumeenia komisjonile oma taotlust edastanud. Ometi on selgunud, et Rumeenia palus oma taotluses ka seda, et ajutine komitee annaks korralduse peatada vahekohtuotsuse sundtäitmine seni, kuni komitee on teinud tühistamistaotluse kohta otsuse. 18. augusti 2014. aasta kirjaga teavitas Rumeenia komisjoni sellest, et ajutine komitee oli peatanud 7. augusti 2014. aasta korraldusega vahekohtuotsuse sundtäitmise tingimusel, et „Rumeenia kohustub ilma ühegi tingimusest (sh [ELi] õiguse või otsustega seotud tingimused) tasuma pärast tühistamist käsitlevast otsusest teatamist – juhul, kui vahekohtuotsust ei tühistata – täies mahus talle ICSIDi juhtum nr ARB/05/20 tehtud otsusega kehtestatud rahalise kohustuse hagejate ees.”
- (29) Rumeenia palvel selgitas komisjon Rumeeniale, et Rumeenia ei saa võtta tingimusteta kohustust maksta hagejatele vahekohtuotsusega ette nähtud hüvitist, tehes seda isegi juhul, kui see tähendab tema liidu õiguse kohaste kohustuste rikkumist, ja vaatamata komisjoni mis tahes otsusele. Rumeenia teatas sellest ajutisele komiteele, kes tühistas 7. septembril 2014 vahekohtuotsuse sundtäitmise peatamise.
- (30) 15. oktoobril 2014 taotles komisjon ajutiselt komiteelt luba astuda vaidluses mitteosaleva poolena tühistamismenetluse. Ajutine komitee andis selle loa 4. detsembril 2014 ja komisjon esitas 9. jaanuaril 2015 kõnealuse menetluse raames oma *amicus curiae* kokkuvõtte.

Hagejate Rumeenia ja Ameerika Ühendriikide kohtutele otsuse tunnustamiseks ja täitmiseks esitatud hagi

- (31) Rumeenia ametiasutused teavitasid komisjoni talitusi ka siseriiklikest menetlustest, mille hagejad olid algatanud otsuse jõustamiseks. Kõigepealt algatas Viorel Micula 2014. aasta veebruaris kohtumenetluse vahekohtuotsuse tunnustamiseks uue tsiviilmenetlusseadustiku alusel (artiklid 1124–1132) ⁽³³⁾. 7. mail 2014 sekkus sellesse menetlusesse komisjon kooskõlas määruse (EÜ) nr 659/1999 artikli 23a lõikega 2. Viorel Micula võttis oma hagi 28. mail 2014 siiski tagasi ja seepärast ei ole ühtki otsust tehtud. 18. märtsil 2014 algatasid neli ülejäänud hagejat (S.C. European Food S.A., S.C. Starmill S.R.L., S.C. Multipack ja Ion Micula) Rumeenias eraldi kohtumenetluse vahekohtuotsuse jõustamiseks ICSIDi konventsiooni artikli 54 alusel, nõudes veel maksmata summast (301 146 583 leud) 80 % ja vastava intressi tasumist.

⁽³³⁾ Bukaresti kohtu kohtuasi nr 3456/3/2014.

- (32) 24. märtsil 2014 andis Bukaresti kohus loa täita vahekohtuotsust, nagu seda olid taotlenud neli hagejat, leides, et Rumeenia ratifitseeritud ja riigi õiguskorra osaks oleva ICSIDi konventsiooni artikli 54 alusel on vahekohtuotsus vahetult jõustatav ja seda tuleb käsitada lõpliku siseriikliku otsusena, millega välditakse menetlust vahekohtuotsuse tunnustamiseks Rumeenia uue tsiviilmenetlusseadustiku (artiklid 1123–1132) alusel⁽³⁴⁾. 30. märtsil 2014 alustas täidesaatja jõustamismenetlust, kehtestades Rumeenia rahandusministeeriumile kuue kuu pikkuse tähtaja, et tasuda neljale hagejale vahekohtuotsusega määratud summast 80 % ning intress ja muud kulud.
- (33) Rumeenia vaidlustas vahekohtuotsuse täitmise Bukaresti kohtus ja nõudis ajutisi meetmeid, st otsuse täitmise ajutist peatamist, kuni kohtuasjas on vastu võetud otsus poolte täpsete seaduslike õiguste kohta⁽³⁵⁾. 14. mail 2014 peatas Bukaresti kohus ajutiselt vahekohtuotsuse täitmise kuni Rumeenia vaidlustamistaotluse ja vahekohtuotsuse täitmise lõpliku peatamise taotluse kohta otsuse tegemiseni. 26. mail 2014 sekkus sellesse menetlusse komisjon kooskõlas määruse (EÜ) nr 659/1999 artikli 23a lõikega 2. Komisjon kutsus Bukaresti kohust üles peatama ja tühistama vahekohtuotsuse sundtäitmine. Alternatiivina kutsus komisjon Bukaresti kohust üles esitama Euroopa Kohtule eelotsuse küsimust.
- (34) 23. septembril 2014 tühistas Bukaresti kohus vahekohtuotsuse täitmise ajutise peatamise ja lükkas tagasi Rumeenia taotluse peatada otsuse täitmine lõplikult. Selle tagasilükkamise peamine põhjus oli asjaolu, et ICSIDi ajutine komitee oli tühistanud 7. septembril 2014 vahekohtuotsuse sundtäitmise peatamise (vt põhjendus 29). 30. septembril 2014 otsustas Rumeenia Bukaresti kohtu 23. septembri 2014. aasta otsuse edasi kaevata⁽³⁶⁾. 13. oktoobril 2014 lükkas Bukaresti kohus tagasi taotluse saata aluslepingu artikli 267 alusel Euroopa Kohtule eelotsuse küsimus. 17. oktoobril 2014 taotles Rumeenia, võttes arvesse komisjoni 1. oktoobri 2014. aasta otsust algatada seoses Bukaresti kohtus menetletava juhtumiga nr 15755/3/2014 ametlik uurimismenetlus, taas ajutiste meetmete võtmist, nõudes vahekohtuotsuse sundtäitmise peatamist.
- (35) Hoolimata kõikide Rumeenia ametiasutuste, sealhulgas kohtute kohustusest täita komisjoni 2014. aasta 26. mai ja 1. oktoobri otsuseid, andis Bukaresti kohtu määratud täidesaatja 31. oktoobril 2014 välja korraldused arestida Rumeenia rahandusministeeriumi kontod ja täita vahekohtuotsus 80 % ulatuses. Täidesaatja väljastatud arestimis- kirjade tulemusel on mõned rahandusministeeriumi riigikassa osad ja pangakontod praegu külmutatud.
- (36) 24. novembril 2014 lükkas Bukaresti kohus tagasi ka Rumeenia põhihagi 24. märtsi 2014. aasta täitmiskorralduse suhtes, sealhulgas 17. oktoobril 2014 esitatud taotluse võtta ajutisi meetmeid. 14. jaanuaril 2015 kaebas Rumeenia otsuse edasi Bukaresti kohtusse⁽³⁷⁾. 24. veebruaril 2015 tühistas Bukaresti apellatsioonikohus Bukaresti kohtu 23. septembri 2014. aasta otsuse ja peatas sundtäitmise seni, kuni on langetatud otsus kaebuse kohta, mis esitati Bukaresti kohtu 24. novembri 2014. aasta otsuse kohta. Komisjon on otsustanud taotleda määruse (EÜ) nr 659/1999 artikli 23a lõike 2 alusel luba sekkuda sellesse apellatsioonimenetlusse.
- (37) 5. jaanuaril 2015 konfiskeeris kohtu määratud täidesaatja Rumeenia rahandusministeeriumilt 36 484 232 leud (ligikaudu 8,1 miljonit eurot)⁽³⁸⁾. Seejärel kandis täitur sellest summast 34 004 232 leud (ligikaudu 7,56 miljonit eurot) võrdsete osadena üle viiest hagejast kolmele ja jättis ülejäänud summa täitmiskulude katteks. 5.–25. veebruarini 2015 konfiskeeris kohtu määratud täitur rahandusministeeriumilt veel 9 197 482 leud (ligikaudu 2 miljonit eurot)⁽³⁹⁾. 9. märtsil 2015 kandis rahandusministeerium vabatahtlikult ülejäänud 472 788 675 leud (ligikaudu 106,5 miljonit eurot, ⁽⁴⁰⁾ sh kohtu määratud täidesaatja kulud summas 6 028 608 leud) blokeeritud kontole, mis avati viie hageja nimel vahekohtuotsuse rakendamiseks. Kõnealused viis hagejat saavad kontolt raha välja võtta siiski vaid siis, kui komisjon otsustab, et vahekohtuotsuse alusel antud riigiabi on siseturuga kokkusobiv.

⁽³⁴⁾ Bukaresti kohtu korraldus kohtuasjas nr 9261/3/2014, IV jagu „Tsiviilõigus“.

⁽³⁵⁾ Bukaresti kohtu kohtuasi nr 15755/3/2014, III jagu „Tsiviilõigus“.

⁽³⁶⁾ Bukaresti apellatsioonikohtu kohtuasi nr 15755/3/2014/al, IV jagu „Tsiviilõigus“.

⁽³⁷⁾ Vt allmärkus 36.

⁽³⁸⁾ Euroopa Keskpanga viitekurss 5. jaanuaril 2015: 1 euro = 4,49 leud.

⁽³⁹⁾ Vt allmärkus 38.

⁽⁴⁰⁾ Euroopa Keskpanga viitekurss 9. märtsil 2015: 1 euro = 4,44 leud.

- (38) Komisjon avastas, et Viorel Micula on algatanud vahekohtuotsuse sundtäitmiseks hagi ka Ameerika Ühendriikide Columbia ringkonnakohtus ⁽⁴¹⁾. See kohtuasi on veel pooleli. Komisjonil on kavas taotleda luba esitada nende menetluste raames *amicus curiae* kokkuvõte. Viorel Micula algatas 3. oktoobril 2014 Rumeenia kohtutes Rumeenia suhtes veel täitemenetlusi, ent need nõuded lükkas Bukaresti kohus 3. novembril 2014 tagasi.

3. MEETME KIRJELDUS JA MENETLUSE ALGATAMISE PÕHJUSED

Meetme kirjeldus

- (39) Hinnatavaks meetmeks on vahekohtuotsusega hagejatele määratud hüvitise maksmine kas kõnealuse otsuse rakendamise või täitmise kaudu ja pärast vahekohtuotsuse tegemist kogunenud intressi tasumine.
- (40) Nagu on märgitud põhjenduses 3, maksis Rumeenia 2014. aasta alguses selle hüvitise juba osaliselt välja, tasaarvestades osa hüvitisest ühe hageja, S.C. European Food S.A. maksuvõlaga Rumeenia riigi ees. Sel viisil tasaarvestatud maksuvõla suurus oli 337 492 864 leud (ligikaudu 76 miljonit eurot) ⁽⁴²⁾.
- (41) Nagu on märgitud põhjenduses 37, konfiskeeris kohtu määratud täidesaatja vahekohtuotsuse täitmiseks Rumeenia rahandusministeeriumilt 45 681 714 leud (ligikaudu 10,17 miljonit eurot) ⁽⁴³⁾. Lisaks on Rumeenia ametiasutused kandnud ülejäänud 472 788 675 leud (ligikaudu 106,5 miljonit eurot, ⁽⁴⁴⁾ sh kohtu määratud täidesaatja kulud summas 6 028 608 leud) viie hageja nimel avatud blokeeritud kontole.
- (42) Rumeenia ametiasutuste sõnul on vahekohtuotsus rakendatud täielikult.

Ametliku uurimismenetluse algatamise põhjused

- (43) Komisjon jõudis menetluse algatamise otsuses esialgsele järeldusele, et vahekohtu poolt hagejatele määratud hüvitise maksmine vahekohtuotsuse rakendamise või täitmise kaudu kujutab endast riigiabi aluslepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses. Selle esialgse järelduse aluseks on esialgsed tähelepanekud, et:

- viis hagejat moodustavad ühe majandusüksuse, mida tuleks käsitada ettevõtjana;
- määratud hüvitise maksmisega antaks hagejatele majanduslik eelis, mida neil turul muidu ei oleks;
- eelise olemasolu ei välista asjaolu, et vahekohtu määratud hüvitis on mõeldud kahjude hüvitamiseks, sest kõnealuse vahekohtuotsuse puhul ei ole asjakohane Asterisi kohtupraktika, kus tehakse vahet kahjutasul ja riigiabil;
- antud eelis on valikuline, sest meetmest saavad kasu vaid hagejad;
- eelis antakse riigi ressurssidest, sest asjakohased maksed tehakse riigieelarvest, ja eelise andmise otsus on seostatav Rumeeniaga, olenemata sellest, kas Rumeenia rakendas vahekohtuotsust vabatahtlikult või kohtu korraldusel;
- hagejatele määratud hüvitise maksmine kahjustab konkurentsi ja liikmesriikidevahelist kaubandust.

- (44) Seejärel tegi komisjon kindlaks, et riigiabiieskirjade kohaldamine ei mõjuta käesoleva juhtumi puhul aluslepingu artikliga 351 kaitstud õigusi ja kohustusi. Veel leidis komisjon, et hagejatele määratud hüvitise maksmine kujutaks endast uut abi, sest vahekohtuotsuse rakendamine või täitmine toimuks pärast Rumeenia ühinemist liiduga, ning et ei ole oluline, et osa kuludest, mis meetmega hüvitatakse, tekkisid hagejatel enne ühinemist. Lõpetuseks jõudis komisjon esialgsele järeldusele, et vahekohtu poolt hagejatele määratud hüvitise maksmine vahekohtuotsuse rakendamise või täitmise kaudu ei ole kokkusobiv siseturuga, sest see ei vasta regionaalabi puhul kohaldatavatele abi kokkusobivuse tingimustele.

⁽⁴¹⁾ Ameerika Ühendriikide Columbia ringkonnakohtu kohtuasi nr 1-14-cv-600 Viorel Micula vs. Rumeenia valitsus – petitioon ICSIDi otsuse kinnitamiseks ja otsuse registreerimiseks.

⁽⁴²⁾ Vt allmärkus 7.

⁽⁴³⁾ Vt allmärkus 38.

⁽⁴⁴⁾ Vt allmärkus 40.

4. RUMEENIA MÄRKUSED

- (45) Esiteks juhib Rumeenia tähelepanu sellele, et ICSIDi konventsiooni artikli 54 lõike 1 alusel peab iga osalisriik (Rumeenia ühines konventsiooniga 1975. aastal) „käsitama käesoleva konventsiooni kohaselt tehtud vahekohtuotsust siduvana ja jõustama oma territooriumil selle otsusega kehtestatud rahalised kohustused, nii nagu ta teeks seda oma riigi kohtu lõpliku otsuse korral”. Rumeenia väitel on tulenevalt sellest sättest igal osalisriigil kohustus tunnustada ja jõustada ICSIDi kohtuotsust (mille täitmist ei ole ICSIDi konventsiooni eeskirjade kohaselt peatatud) ning võimalus selline otsus riiklikesse kohtutesse edasi kaevata puudub.
- (46) Teiseks toonitab Rumeenia, et Rumeenia valitsus on kohustatud järgima Rumeenia põhiseadust, mis keelab tal põhjendamatult mõjutada vahekohtuotsuse jõustamise küsimuses riigi kohtunikke. Rumeenia rõhutab, et riigi kohus otsustas sõltumatult, et mitmesugused komisjoni 2014. aastal välja antud õigusaktid ei saa peatada vahekohtuotsuse jõustamist Rumeenia õiguse alusel. Veel väidab Rumeenia, et ehkki Rumeenia põhiseaduse kohaselt on liidu õigus Rumeenia (liht)seaduste suhtes ülimuslik, ei jäta see varju Rumeenia põhiseadust.
- (47) Kolmandaks väidab Rumeenia, et vahekohtu poolt hagejatele määratud hüvitist ei tuleks käsitleda siseturuga kokkusobimatu uue abina, vaid kahjude hüvitamisena Asterisi kohtupraktika tähenduses. Rumeenia on iseäranis vastu Lucchini kohtupraktika kohaldamisele käesoleva juhtumi puhul, väites, et käesoleva juhtumi asjaolud eristavad seda juhtumitest, mille kohta Euroopa Kohus langetas otsused Lucchini kohtuasjas ⁽⁴⁵⁾.
- (48) Ja lõpetuseks – Rumeenia tõstab korduvalt esile vastuolu, mis tekib käesoleva juhtumi puhul Rumeenia ICSIDi konventsiooni kohaste kohustuste ja liidu õiguse kohaste kohustuste vahel. Rumeenia väidab, et seni, kuni ei ole ICSIDi tasandil kindlaks määratud, kas ülimuslik on ICSIDi konventsioon või liidu õigus, ei tuleks ICSIDi otsuse rakendamist või täitmist pidada ebaseaduslikuks riigiabiks.

5. HUVITATUD ISIKUTE MÄRKUSED

- (49) Ainsad huvitatud isikud, kes esitasid menetluse algatamise otsuse kohta märkuseid, olid vahekohtuotsuseni viinud vahekohtumenetluse algatanud hagejad. Hagejad vaidlustavad menetluse algatamise otsuses esitatud esialgsed järeldused. Eelkõige esitavad nad tähelepanekuid i) juhtumi tausta ja ii) meetme väidetavalt ebaõige kirjelduse kohta; nad kinnitavad, et iii) liidu riigiabieeskirjade ja ELi-siseste kahepoolsete investeerimislepingute vahel ei ole mingit vastuolu; nad on veendunud, et iv) vahekohtuotsuse rakendamine või täitmine ei kujuta endast riigiabi või v) vähemalt ei kujuta see endast uut abi; nad on seda meelt, et kui käsitada meedet abina, vi) oleks vahekohtuotsuse rakendamine või täitmine siseturuga kokkusobiv abi; nad leiavad, et vii) õiguspäraste ootuste kaitse välistab selle, et komisjon võtab vastu negatiivse otsuse; ning lõpetuseks väidavad nad, et viii) komisjon peab astuma samme, et kaasata hagejaid korralikult uurimismenetlusse.

Märkused juhtumi tausta kohta

- (50) Hagejad selgitavad, et pärast kommunistliku režiimi kokkuvarisemist 1989. aastal avastas Rumeenia end äärmises majanduslikus kitsikuses. Olukord oli selline, et kui 1995. aastal algas Rumeenia ühinemine Euroopa Liiduga, oli riik kaugel liidu ühinemiskriteeriumide täitmisest. Selleks et kiirendada majanduse arengut ja vähendada piirkondade erinevusi, seadis Rumeenia valitsus sisse regionaalarengu raamistiku ja võttis üsna pea pärast seda vastu erakorralise määruse nr 24, et stimuleerida ebasoodsas olukorras olevates piirkondades erasektori investeringute tegemist. Erakorralise määruse nr 24 stiimulid olid suunatud pelgalt nendele investoritele, kes löid töökohti Euroopa ühe kõige vaesema riigi kõige ebasoodsamas olukorras olevates piirkondades. Sellega seoses rõhutavad hagejad eeskätt seda, et erakorralise määrusega nr 24 ei antud investoritele mitte üksnes eeliseid, vaid kehtestati neile ka kohustused, näiteks kohustus luua töökohti ja võtta tööle varem töötanud isikuid, arendada ja toota ebasoodsamas olukorras olevas piirkonnas uusi materjale, jätta värskest rajatud äriühingute peakontor ebasoodsas olukorras olevasse piirkonda ning taotleda alalise investori tunnistust ja see tunnistus saada.
- (51) Edasi selgitavad hagejad, et neile kuuluvad äriühingud said Bihori maakonnas investeerimise eest alalise investori tunnistuse aastatel 2000–2002. Nende kuni 1. aprillini 2009 kehtinud alalise investeerimise tunnistuste tingimuste kohaselt kohustusid hagejad säilitama oma investeringud „kaks korda pikema aja jooksul, kui [hagejad] said osa soodustustest”, mis olid kehtestatud erakorralise määrusega nr 24. Hagejad väidavad, et nad löid oma investeringutega ligikaudu 9 000 uut töökohta, millest 7 000 on senini alles. Veel kinnitavad hagejad, et

⁽⁴⁵⁾ Vt menetluse algatamise otsuse põhjendus 39.

nende investeeringutel oli piirkonnas märkimisväärne ülekanduv mõju. Nende tähelepanekute põhjal järeldavad hagejad, et nad aitasid leevendada oma investeeringutega Bihori maakonnas äärmiselt keeruliste majanduslike tingimuste põhjustatud viletsust ja et nad on parandanud selles piirkonnas elukvaliteeti.

- (52) Riigiabiieskirjade kohta, mis kehtisid Rumeenias enne Rumeenia ühinemist liiduga, väidavad hagejad, et kuna erakorraline määrus nr 24 võeti vastu enne seaduse nr 143/1999 jõustumist, oli osutatud määrus kõnealuse seaduse kohaldamisel olemasolev abi ja selle jaoks ei olnud vaja konkurentsiohkukogu luba. Samuti tulevad hagejad meelde seda, et ehkki konkurentsiohkukogu püüdis vaidlustada Rumeenia kohtutes erakorralist määrust nr 75, ei vaidlustanud ta erakorralise määruse nr 24 kokkusobivust seadusega nr 143/1999. Hagejad meenutavad ka seda, et kui jätta kõrvale 21. novembri 2001. aasta ühine seisukoht, siis üheski avalduses, mille liit ühinemisprotsessi käigus tegi, ei toodud eraldi välja erakorralise määruse nr 24 problemaatilisust riigiabi vaatenurgast.
- (53) Lõpetuseks väidavad hagejad, et igasugune vahekohtuotsuse täielik rakendamata jätmine või selle osa tagasinõudmine, mis eraldati hageja maksuvõla ja maksmisele kuuluva hüvitise tasaarvestamisega, oleks hagejate ja piirkonna jaoks hukutav, seades ohtu tuhanded töökohad ja põhjustades tagasimineku piirkonna majandusarengus.

Märkused meetme kirjelduse kohta

- (54) Hagejad väidavad, et menetluse algatamise otsuses puudub asjaomase meetme kindlaksmääramisel järjekindlus. Viidates menetluse algatamise otsuse põhjendustele 25 ja 26, rõhutavad hagejad, et ehkki komisjon uurib oma väitel üksnes vahekohtuotsuse rakendamist või täitmist, vaidlustab ta tegelikult selle aluseks oleva erakorralise määruse 24 kohase kava. Samuti väidavad hagejad, et igal juhul ei ole kunagi tõendatud, et erakorraline määrus nr 24 kujutas endast siseturuga kokkusobimatut riigiabi.
- (55) Märkides, et menetluse algatamise otsuses on kirjeldatud vahekohtuotsust valesti, jätkavad hagejad väitega, et kõnealuse otsusega antakse üksnes hüvitist kahju eest, mis tekkis selle tulemusel, et Rumeenia rikkus kahepoolset investeerimislepingut, mitte ei dubleerita erakorralise määrusega nr 24 ette nähtud soodustusi. Hagejate sõnul ei määranud vahekohus hüvitist erakorralise määruse nr 24 stiimulite enneaegse tühistamise eest. Pigem leiti, et kahepoolse investeerimislepingu rikkumise oli kaasa toonud Rumeenia ebamõistlik käitumine: i) investorite kõikide erakorralise määruse nr 24 kohaste kohustuste säilitamine, hoolimata sisuliselt kõikide kõnealuse määruse kohaste soodustuste kaotamisest; ii) hagejate erakorralise määruse nr 24 stiimulite jätkuva kättesaadavusega seotud õigus-päraste ootuste kahjustamine ning iii) ebapiisav läbipaistvus hagejate kohtlemisel.
- (56) Peale selle märkisid hagejad, et menetluse algatamise otsus põhineb eeldusel, mille kohaselt erakorraline määrus nr 24 kujutab endast siseturuga kokkusobimatut abi, mis aga on väär lähtepunkt, sest kõnealuse määruse kui regionaalabi kokkusobimatust siseturuga ei ole kunagi tõendatud.

Märkused liidu riigiabiieskirjade ja ELi-siseste kahepoolsete investeerimislepingute vahelise vastuolu kohta

- (57) Viidates menetluse algatamise otsuse põhjendustele 51–55, kinnitavad hagejad, et liidu õigusaktid, milles käsitletakse liikmesriikide rahvusvahelisest õigusest tulenevaid kohustusi, ei oma käesoleva juhtumi puhul tähtsust, sest liidu riigiabiõiguse ja kahepoolse investeerimislepingu vahel ei ole vastuolu. Hagejad väidavad eeskätt seda, et igasuguse vastuolu välistab asjaolu, et kõnealune vahekohtumenetlus algatati enne Rumeenia ühinemist liiduga. Rumeenia kohustus rakendada vahekohtuotsust on pärit hetkest, mil ilmnes väidetav kahepoolse investeerimislepingu rikkumine, st ajast enne Rumeenia ühinemist liiduga, ja seega liidu õigus seda ei mõjuta.

Märkused seoses vahekohtuotsuse rakendamise/täitmise käsitamisega riigiabina

- (58) Hagejad väidavad, et Rumeenia-poolne vahekohtuotsuse rakendamine või täitmine ei kujuta endast riigiabi aluslepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses.
- (59) Esiteks, ehkki hagejad ei vaidlusta S.C. European Food S.A., S.C. Starmill S.R.L.-i ja S.C. Multipacki liigitamist ettevõtjateks, väidavad nad, et Ioan ja Viorel Micula ise ei tegele majandustegevusega. Ainuüksi faktist, et vendadel Miculadel on aktsiad mitmes ettevõttes, ei piisa, et lugeda ka neid endid ettevõtjateks. Samuti väidavad hagejad, et kolme eespool nimetatud äriühingut ja vendi Miculasid ei saa käsitada ühe majandusüksusena, sest vendade huvid ei ole identsed nimetatud äriühingute huvidega.
- (60) Teiseks rõhutavad hagejad, et vahekohtuotsuse rakendamisega ei anta neile eelist. Nende väitel ei kujuta meetmed, millega täidetakse seadusest tulenevaid kohustusi (nt makstakse kahju eest hüvitist), endast ettevõtjate sooduskohtlemist. Sellega seoses märgivad hagejad, et komisjon ei saa tugineda kohtujurist Colomeri avaldusele Atzeni kohtuasjas, sest see juhtum oli seotud kahjutasuga, millega hüvitati juba välja makstud siseturuga kokkusobimatu

abi sissenõudmine. Hagejad väidavad, et käesoleva juhtumi puhul ei ole neile vastupidiselt välja makstud mingit riigiabi, ammugi siis ebaseaduslikku riigiabi, mistõttu käesolev juhtum eristub *Atzeni* juhtumist. Samamoodi väidavad hagejad, et käesolevat juhtumit ei saa võrdsustada menetluse algatamise otsuses nimetatud juhtumitega, mille puhul leiti, et lepingusätted, millega hüvitati siseturuga kokkusobimatu abi tagasinõudmine, kujutasid endast ise riigiabi.

- (61) Edasi märgivad hagejad, et vahekohtuotsuse rakendamine või täitmine kuulub otseselt Asterisi kohtupraktika alla. Nad väidavad, et Asterisi kohtupraktika, nagu ka *Denkavit*⁽⁴⁶⁾ ja *ThyssenKruppi*⁽⁴⁷⁾ kohtuasjade aluseks on põhimõte, et liikmesriikidel ei ole kahjutasu maksmisel kaalutusõigust ja seega ei saa see liigituda riigiabiks. Rumeenia kahepoolse investeerimislepingu kohastes kohustustes kajastuvad väidetavalt üldised vastutuse kandmist käsitlevad eeskirjad, mille suhtes on kohaldatav Asterisi kohtupraktika. Komisjoni väite kohta, et Asterisi kohtupraktika ei ole kohaldatav kahjutasu suhtes, mida on antud liidu õigusega kokkusobimatuks peetavate ELi-siseste kahepoolsete investeerimislepingute alusel, märgivad hagejad, et ükski selline kokkusobimatus ei muuda kehtetuks sellise kahepoolse investeerimislepingu alusel tehtud vahekohtuotsust. Lisaks ei saa vahekohtuotsuse rakendamist või täitmist lugeda riigiabi andmiseks n-ö tagaukse kaudu, kuivõrd kõnealuse otsusega ei ennistata tühistatud erakorralise otsuse nr 24 kohast kava. Pigem määratakse kõnealuse otsusega kahjutasu seoses Rumeenia iseseisva otsusega muu hulgas säilitada hagejatele kehtestatud põhjendamatu koormus.
- (62) Edasi märgivad hagejad, et komisjoni väited selle kohta, et kahepoolne investeerimisleping ei sobi kokku liidu õigusega, ei oma tähtsust, sest vaidlus, mis viis vahekohtumenetluseni ja lõppkokkuvõttes vahekohtuotsuse vastuvõtmiseni, tekkis enne Rumeenia ühinemist liiduga. Väites, et komisjoni menetluse algatamise otsuses esitatud põhjenduste aluseks on vahekohtuotsuse rakendamise/täitmise ekslik seostamine erakorralise määruse nr 24 kohase kava kokkusobimatusega, kinnitavad hagejad taas, et igal juhul ei olnud vahekohtuotsusega kahjutasu määramisel aluseks Rumeenia otsus täita liidu riigiabieeskirju.
- (63) Edasi vaidlevad hagejad vastu sellele, et Euroopa Kohtu otsus *Lucchini* kohtuasjas, millele komisjon viitas menetluse algatamise otsuses, omab käesoleva juhtumi puhul mingit tähtsust. Hagejate meelest määratakse *Lucchini* kohtuasjas kindlaks üksnes see, et siseriikliku õiguse sätteid ei saa nurjata siseturuga kokkusobimatu abi tagasinõudmist, ning sellel ei ole mingit seost kahepoolse investeerimislepingu rikkumise eest kahjutasu maksmist käsitleva vahekohtuotsuse rakendamise/täimisega.
- (64) Kolmandaks, mis puudutab vahekohtuotsuse rakendamise/täitmise seostatavust Rumeenia riigiga, siis hagejad väidavad, et komisjoni hinnang ei saa põhineda erakorralise määruse nr 24 seostatavusel riigiga. Veel väidavad nad, et ICSIDi otsuse rakendamine/täitmine on Rumeenia ICSIDi konventsioonist tulenevate kohustuste automaatne ja paratamatu tagajärg. Ükskõik millist paratamatut sammu ei saa hagejate sõnul seostada riigiga ega lugeda riigiabiks. Edasi rõhutavad hagejad, et ICSIDi otsused ei kuulu läbivaatamisele liikmesriikide kohtutes ja et nende jõustamist ei saa takistada riigi avalikust korrast tulenevad põhjused või kokkusobimatus liidu õigusega.
- (65) Veel väidavad hagejad, et Rumeenia ICSIDi konventsiooni kohaseid kohustusi ei mõjutanud Rumeenia hilisem liidu liikmeks saamine. Nad selgitavad, et kuna kahepoolse investeerimislepingu väidetav rikkumine ja menetluse algatamine leidis aset enne Rumeenia ühinemist liiduga, ei ole ELi õigus käesoleva juhtumi suhtes kohaldatav.
- (66) Neljandaks, mis puudutab valikulisust, siis hagejad väidavad, et vahekohtuotsuse rakendamine/täitmine ei ole valikuline, sest kahepoolsete investeerimislepingute ja ICSIDi konventsiooniga kehtestatakse üldine vastutuse kandmise süsteem, mis on ühtmoodi kohaldatav kõikide investorite suhtes. Sellest tulenevalt ei ole selle süsteemi raames makstav kahjutasu valikuline. Sellega seoses tsiteerivad hagejad ka avaldust, mille on väidetavalt teinud komisjon, öeldes, et „ehkki kahepoolsete investeerimislepingutega antakse omandiõiguste kaitsmisega võõrsil eelis, ei saa need tehniliselt liigituda [aluslepingu] artikli 107 lõike 1 alusel keelatud riigiabiks, sest eelis ei soodusta teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, vaid antakse üldiselt kõikidele investoritele, olenemata sellest, millises valdkonnas nad tegutsevad”.
- (67) Lõpetuseks eitavad hagejad, et vahekohtuotsuse rakendamine kahjustab konkurentsi ja liikmesriikidevahelist kaubandust. Nende sõnul ei saa menetluse algatamise otsuses esitatud põhjendusi kasutada vendade *Miculade* puhul, kes väidetavalt ei tegele mingi majandustegevusega, mistõttu neile tehtavad maksed ei saa kahjustada konkurentsi ja liikmesriikidevahelist kaubandust. Hagejad väidavad üldiselt, et vahekohtuotsuse rakendamisega ei anta hagejatele eelist, nii et mis tahes mõju konkurentile või kaubandusele saab välistada.

⁽⁴⁶⁾ Kohtuasi 61/79: *Amministrazione delle finanze dello Stato vs. Denkavit italiana* (EU:C:1980:100).

⁽⁴⁷⁾ Komisjoni otsus 2008/408/EÜ, 20. november 2007, riigiabi C 36/A/06 (ex NN 38/06) kohta, mida Itaalia andis äriühingutele *ThyssenKrupp*, *Cementir* ja *Nuove Terni Industrie Chimiche* (ELT L 144, 4.6.2008, lk 37).

Märkused seoses vahekohtuotsuse rakendamise/täitmise käsitlemisega uue abina

- (68) Järgmisena avaldavad hagejad arvamust seoses vahekohtuotsuse rakendamise/täitmise käsitlemisega uue abina. Nad märgivad, et ainukesed sündmused, mis leidsid aset pärast Rumeenia ühinemist, olid vahekohtuotsuse vastuvõtmine ja selle täitmine. Iseäranis Rumeenia-poolne otsuse täitmine on väidetavalt pelgalt vahekohtuotsuse tagajärg, mitte põhjalike kaalutluste tulemus. Hagejate sõnul oli määrav hetk erakorralise määruse nr 24 jõustamine, hagejatele alalise investori tunnistuste väljastamine või hiljemalt kahepoolse investeerimislepingu sõlmimine. Hagejad tuginevad ka kohtupraktikale ja komisjoni praktikale seoses riigigarantiidega (mille kohaselt on määrav hetk see, mil antakse garantii, mitte see, mil seda kasutatakse või mil tehakse maksed) väitmaks, et kui hüvitist makstakse rahvusvahelises lepingus sisalduva kohustuse alusel, tuleks pidada määravaks selle lepingu sõlmimise kuupäeva.

Märkused vahekohtuotsuse rakendamise/täitmise siseturuga kokkusobivuse kohta

- (69) Kõigepealt väidavad hagejad, et kui komisjon uurib teatamata abi juhtumit ja asjaomane liikmesriik ei esita ühtki kokkusobivusargumenti, on komisjon kohustatud kaaluma, kas abi võib olla siseturuga kokkusobiv kohaldatavate eeskirjade või suuniste alusel, nõudes vajaduse korral liikmesriigilt või abisaajalt lisateavet.
- (70) Menetluse algatamise otsuses leiduva esialgse kokkusobivusanalüüsi kohta märgivad hagejad, et see analüüs on põhimõtteliselt väär, sest selles kohaldatakse vahekohtuotsuse rakendamise/täitmise suhtes praeguseid regionaalabi suuniseid, ehkki on ilmselge, et kõnealuse otsuse rakendamine/täitmine ei ole ajendatud ühestki regionaalarengu eesmärgist. Hagejate meelest – ja rõhutades taas, et menetluse algatamise otsuses on eeldatud väärtalt, et vahekohtuotsuse rakendamisega ennistatakse tagasiulatuvalt erakorralise määruse nr 24 kohane kava – on ainukene abi, mis võidi anda, erakorralise määruse nr 24 kava kohased soodustused. Seega oleks erakorralist määrust nr 24 tulnud hinnata 1998. aasta regionaalabi suuniste alusel, mille põhjal oleks nimetatud soodustused leitud olevat siseturuga kokkusobivad.
- (71) Järgmisena väidavad hagejad, et kunagi ei ole olnud ühtki kehtivat ametlikku otsust selle kohta, et erakorraline määrus nr 24 kujutab endast siseturuga kokkusobimatut riigiabi. Rumeenia konkurentsinoukogu otsus (nr 244), millega tühistati erakorraline määrus nr 24, oli hagejate sõnul puudulik, sest selles ei hinnatud kokkusobivust ja jäeti tehtud järeldused põhjendamata. Lisaks väidavad hagejad, et erakorralise määruse nr 75 vastuvõtmisega, millega kinnitati veel kord erakorralist määrust nr 24, eiras Rumeenia valitsus konkurentsinoukogu otsust. Peale selle väidavad nad, et konkurentsinoukogu poolt Rumeenia kohtutesse esitatud erakorralise määruse nr 75 vaidlustamise taotluste tagasilükkamine on veel üks tõend sellest, et erakorralised määrused nr 24 ja 75 olid konkurentsinoukogu otsuse suhtes ülimuslikud.
- (72) Veel märgivad hagejad, et komisjonil puudub pädevus vaadata, isegi täiendavalt, läbi erakorraline määrus nr 24. Erakorralise määruse nr 24 asjakohased osad tühistati enne Rumeenia ühinemist liiduga. Seega kui ka leitakse, et vahekohtuotsusega ennistatakse erakorralise määruse nr 24 alusel antud abi, ei ole hagejate väitel komisjonil mingit läbivaatamispädevust. Sellega seoses viitavad hagejad ka komisjoni otsusele seoses riigiabijuhtumiga N 380/2004, kus komisjon leidis, et enne ühinemist tehtud ja vaid ühinemiseelse ajaga seotud vahekohtuotsuse rakendamine pärast ühinemist ei kujuta endast uut abi.
- (73) Lõpetuseks väidavad hagejad, et erakorraline määrus nr 24 ja kõnealuse määruse kohased individuaalsed stiimulid olid kohaldatavate 1998. aasta regionaalabi suuniste kohaselt siseturuga kokkusobivad, sest kõik kokkusobivuskriteeriumid olid täidetud. Sellega seoses märgivad nad esiteks, et erakorralist määrust nr 24 võib tegelikult pidada pigem siseturuga kokkusobivaks investeerimisabiks kui tegevusabiks, ja teiseks, et isegi kõnealuse määruse lugemisel tegevusabiks on see siiski siseturuga kokkusobiv.

Märkused õiguspärase ootuste kohta

- (74) Hagejad väidavad, et komisjoni otsus, milles leitakse, et vahekohtuotsuse rakendamine või täitmine on vastuolus riigiabieeskirjadega, kahjustab hagejate õiguspäraseid ootusi. Nad väidavad, et liit sõnaselgelt julgustas Rumeeniat sõlmima enne Rumeenia ühinemist liikmesriikidega kahepoolseid investeerimislepinguid; et komisjon jätkab kahepoolsete investeerimislepingute sõlmimise toetamist; et hagejatel oli ootus, et vahekohtumenetlus võimaldab neil saada hüvitist kahju eest, mida oli põhjendanud neile Rumeenia otsus säilitada kõik erakorralisest määrusest nr 24 tulenevad investorite kohustused; ning et ülekaalukas avalik huvi hagejate õiguspärase ootuste tähelepanuta jätmise vastu puudub.

Märkused hagejate menetlusõiguste kohta

- (75) Lõpetuseks märgivad hagejad, et kohtupraktika kohaselt on huvitatud isikutel õigus „olla haldusmenetlusega seotud piisavas ulatuses, võttes arvesse juhtumi asjaolusid”⁽⁴⁸⁾. Väites, et Rumeenia ei ole nõuetekohaselt kaasanud hagejaid riigiabimenetluse, millega väidetavalt asetati hagejad eriti ebasoodsasse olukorda, hoiatavad hagejad, et kui komisjon ei kaasa neid põhjalikumalt menetluse, võimaldamaks neil kaitsta korralikult oma huve, võib komisjoni lõppotsus muutuda kehtetuks. Lõpetuseks täheldavad hagejad, et komisjoni praktika seoses riigiabi juhtumitega üldiselt ei kindlusta piisavalt väidetavate abisaajate menetlusõigusi ja on – suutmata pakkuda tõhusaid õiguskaitsevahendeid – vastuolus Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 6 lõikega 1 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 47.

6. RUMEENIA MÄRKUSED KOLMANDATE ISIKUTE MÄRKUSTE KOHTA

- (76) Oma tähelepanekutes hagejate esitatud märkuste kohta lükkab Rumeenia kõigepealt tagasi väite, et Ioan ja Viorel Miculat ennast ei saa pidada ELi riigiabiõiguse kohaldamisel ettevõtjateks. Rumeenia väidab, et viit hagejat tuleks käsitleda pigem ühe majandusüksusena, sest vendadel Miculadel on äriühingutest hagejate üle otsene või kaudne kontroll. Selle väite toetamiseks selgitab Rumeenia muu hulgas, et läbirääkimiste ajal, mis toimusid Rumeenia ja hagejate vahel pärast vahekohtuotsuse tegemist, võtsid vennad Miculad kolme äriühingust hageja nimel vastu ametliku otsuse.
- (77) Teiseks, Rumeenia tõrjub hagejate katset eitada seost erakorralise määruse nr 24 kohaste stiimulite tühistamise ja vahekohtuotsuse alusel kahjutasu maksmise vahel. Rumeenia väitel on vahekohtuotsusest selge, et vahekohus määras kahjutasu suuruse kindlaks majandusliku eelise põhjal, mis hagejad oleksid stiimulite säilitamise korral saanud.
- (78) Kolmandaks – mis puudutab hagejate väidet, et neid ei kaasatud ja et neid ei kaasata ka praegu nõuetekohaselt riigiabi uurimisse, siis Rumeenia eitab, et ta ei edastanud hagejatele viivitamata menetluse algatamise otsust. Veel väidab Rumeenia, et tal ei ole mingit seadusest tulenevat kohustust kaasata hagejaid rohkem, kui ta on seda teinud ja teeb praegu.

7. HINDAMINE**7.1. Abi olemasolu**

- (79) Aluslepingu artikli 107 lõike 1 kohaselt on „igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik millisel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, siseturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikidevahelist kaubandust”. Seega kujutab meede endast riigiabi, kui on täidetud järgmised kumulatiivsed tingimused:

— meede peab andma ettevõtjale valikulise majandusliku eelise;

— meede peab olema seostatav riigiga ja olema rahastatud riigi ressurssidest;

— meede peab kahjustama või ähvardama kahjustada konkurentsi;

— meetmel peab olema potentsiaal kahjustada liikmesriikidevahelist kaubandust.

- (80) Komisjon rõhutab, et riigiabi mõiste on aluslepingus otseselt määratletud objektiivne õigusmõiste. Selle kindlakstegemisel, kas konkreetne meede kujutab endast riigiabi, ei lähtuta mitte liikmesriigi kavatsustest või põhjendustest abi andmisel, vaid asjaomase meetme mõjust⁽⁴⁹⁾.

Ettevõtja

- (81) Euroopa Kohus on korduvalt määratlenud ettevõtjat kui majandustegevusega tegelevat üksust, olenemata tema õiguslikust seisundist ja rahastamisviisist⁽⁵⁰⁾. Seega sõltub konkreetse üksuse liigitamine täielikult tema tegevuse laadist.

⁽⁴⁸⁾ Viidatud on otsusele kohtuasjas T-68/03: Olympiaki Aeroporia Ypiresies (EU:T:2007:253, punkt 42).

⁽⁴⁹⁾ Otsus kohtuasjas C-487/06 P: British Aggregates vs. komisjon (EU:C:2008:757, punktid 85 ja 89) ja tsiteeritud kohtupraktika ning otsus kohtuasjas C-279/08 P: komisjon vs. Madalmaad (NOx) (EU:C:2011:551, punkt 51).

⁽⁵⁰⁾ Otsus liidetud kohtuasjades C-180/98 kuni C-184/98: Pavlov jt (EU:C:2000:428, punkt 74).

- (82) Eraldi juriidilisi üksuseid võidakse käsitada riigiabieeskirjade kohaldamisel ühe majandusüksusena. Sel juhul peetakse asjaomaseks ettevõtjaks seda majandusüksust. Euroopa Kohus on sedastanud, et mõistet „ettevõtja” tuleb mõista konkurentsidiiguses kui majandusüksust isegi siis, kui õiguslikult koosneb see majandusüksus mitmest füüsilisest või juriidilisest isikust⁽⁵¹⁾. Selleks et teha kindlaks, kas mitu üksust moodustavad ühe majandusüksuse, vaatleb Euroopa Kohus kontrollosaluse või funktsionaalsete, majanduslike või orgaaniliste sidemete olemasolu⁽⁵²⁾.
- (83) Vahekohtuotsuse tegemiseni viinud vahekohtumenetluses on hagejateks vennad Ioan Micula ja Viorel Micula ning kolm neile kuuluvat äriühingut (S.C. European Food S.A., S.C. Starmill S.R.L. ja S.C. Multipack). On selge, et need kolm äriühingut tegelevad majandustegevusega, sest nad on spetsialiseerunud vastavalt toidukaupade, jahvatussaaduste ja plastpakendite tööstuslikule tootmisele. Seepärast on need kolm äriühingut ettevõtjad. Seda käsitust hagejad ei vaidlusta.
- (84) Küll aga väidavad hagejad, et vendi Miculasid kui füüsilisi isikuid ei saa pidada aluslepingu artikli 107 lõike 1 kohaldamisel ettevõtjateks ning et sellest tulenevalt ei kujuta vahekohtuotsuse rakendamisel või täitmisel neile välja makstud vahendid endast riigiabi. Eelkõige ei lange vendade Miculade huvid väidetavalt kokku kolme äriühingust hageja huvidega.
- (85) Komisjon leiab siiski, et kõnealused kolm äriühingut ja vennad Miculad üheskoos moodustavad riigiabiéeskirjade kohaldamisel ühe majandusüksuse. Seepärast peetakse asjaomaseks ettevõtjaks seda majandusüksust.
- (86) See järeldus tugineb esiteks asjaolule, et kolm äriühingust hagejat kuuluvad otseselt või kaudselt sisuliselt vendade Miculade ainuomandisse ja seega on vendadel Miculadel nende äriühingute üle kontroll.
- (87) Teiseks võetakse selle järelduse tegemisel arvesse seda, et äriühingutest hagejad on osa suuremast äriühingute kontsernist European Food and Drinks Group (edaspidi „EFDG”). Vahekohtumenetluse käigus nõudsid vennad Miculad hüvitist ka teiste EFDGsse kuuluvate äriühingute jaoks, mis olid väidetavalt kandnud menetluse kaasa toonud Rumeenia tegevuse tõttu kahju. Selle asemel et teha kahju kindlaks ja nõuda selle hüvitamist iga äriühingust hageja ja kahe individuaalse hageja puhul eraldi, võtsid hagejad oma hüvitamistaotluse aluseks väidetava kahju, mida kandis EFDG tervikuna. Pärast EFDG omandistruktuuri uurimist ja selle kindlakstegemist, et vendadele Miculadele kuulus otseselt või kaudselt vähemalt 99,96 % kõikidest EFDGsse kuuluvatest äriühingutest, mille puhul vennad Miculad nõudsid kahjutasu (need äriühingud on European Drinks S.A., Rieni Drinks S.A., Scandic Distilleries S.A., Transilvania General Import-Export S.R.L., West Leasing S.R.L), kiitis vahekohus selle lähenemisviisi heaks ja lubas hagejatel taotleda hüvitist EFDG kui terviku kantud kahjude eest⁽⁵³⁾. See hagejate käitumine vahekohtumenetluse käigus ja vahekohtu vastavad otsused näitavad, et vennad Miculad ja kolm äriühingust hagejat, nagu ka EFDGsse kuuluvad eespool nimetatud äriühingud, moodustavad ühe majandusüksuse, millel on samad majanduslikud huvid.
- (88) Kolmandaks, vendade Miculade ja nende kuuluvate äriühingute käsitamist ühe majandusüksusena kinnitab veelgi see, kuidas neile määrati lõpuks vahekohtuotsusega hüvitis. Selle asemel, et eraldada igale viiest hagejast hüvitis eraldi, anti neile vahekohtuotsusega hüvitis ühiselt n-õ ühise hüvitise saamise õiguse alusel. Asjaolu, et viis hagejat koos (sh äriühingutest hagejad) palusid vahekohtul anda kogu hüvitis vendadele Miculadele, näitab, et äriühingutest hagejad ei ole vendadest Miculadest sõltumatud. Lõpuks lubas vahekohus igal hagejal võtta vastu kogu määratud hüvitis ja seejärel jagada see hagejate vahel nii, nagu nad seda sobilikuks peavad, olenemata kahjust, mida iga hageja tegelikult kandis.
- (89) Eespool toodud järeldust ei mõjuta hagejate väide, et käesolevat juhtumit tuleb eristada Hydrothermi kohtuasjast, sest sealne füüsiline isik oli partner, kes vastutas isiklikult nende äriühingute finantskohustuste eest, millega asjaomane isik leiti moodustavat ühe majandusüksuse, samal ajal kui vendadel Miculadel puudub selline isiklik vastutus. Selle peale tuletab komisjon meelde, et Euroopa Kohus ei nimetanud oma Hydrothermi kohtuotsuse asjakohastes punktides üldse asjaomase füüsilise isiku isiklikku vastutust. Pigem piirdus Euroopa Kohus tähelepanu

⁽⁵¹⁾ Otsus kohtuasjas C-170/83: Hydrotherm (EU:C:1984:271, punkt 11). Vt ka otsus kohtuasjas T-137/02: Pollmeier Malchow vs. komisjon (EU:T:2004:304, punkt 50).

⁽⁵²⁾ Otsus kohtuasjas C-480/09 P: Acea Electrabel Produzione SpA vs. komisjon (EU:C:2010:787, punktid 47–55); otsus kohtuasjas C-222/04: Cassa di Risparmio di Firenze SpA jt (EU:C:2006:8, punkt 112).

⁽⁵³⁾ Vt vahekohtuotsuse punktid 935–936 ja 943.

juhtimisega sellele, et asjaomasel füüsilisel isikul on kõnealuste äriühingute üle täielik kontroll⁽⁵⁴⁾. Nagu juba öeldud, on vendadel Miculadel tänu oma omandisuhteile samuti täielik kontroll äriühingutest hagejate ja tegelikult ka teiste asjakohaste EFDG äriühingute üle.

- (90) Samuti leiab komisjon vastupidiselt hagejate väidetele, et Cassa di Risparmio di Firenze kohtuotsuse aluseks olev loogika on kohaldatav ka käesoleva juhtumi puhul. Euroopa Kohus tunnistas kõnealuses otsuses, et üksus võib tegeleda majandustegevusega otseselt või kaudselt, kontrollides ettevõtjat majandusüksuse osana, mille nad koos moodustavad. Ehkki Euroopa Kohus tunnistas, et pelgalt aktsiate omamisest, isegi kontrollosalusest, ei piisa, et lugeda neid aktsiaid omava üksuse tegevust majandustegevuseks, kui see tähendab üksnes aktsionäri või liikme seisundiga kaasnevate õiguste kasutamist, nagu ka dividendide saamist, mis on vaid vara omamise viljad, leiab kohus, et praegune olukord on teistsugune. Euroopa Kohtu meelest „tuleb äriühingus kontrollosalust omavat üksust, kes tegelikult ka seda äriühingut kontrollib, sekkudes otseselt või kaudselt selle juhtimisse, lugeda aktiivselt kontrollitava ettevõtja majandustegevuses osalevaks”⁽⁵⁵⁾. Euroopa Kohus pidas vajalikuks juhtida tähelepanu ka sellele, et riigiabiieskirjadest mööda hiilimiseks ei piisa sellest, et „ettevõtja lihtsalt jagatakse kaheks erinevaks üksuseks”⁽⁵⁶⁾. See põhimõte kehtib ka siis, kui üks kahest asjaomastest üksusest on füüsiline isik. Abi andmist füüsilisele isikule, kes on ettevõtjat kontrolliv aktsionär, muidu riigiabiks ei peeta, ehkki füüsiline isik võib kasutada seda abi enda kontrolli all olevate ettevõtjate hüvanguks. Praeguse juhtumi puhul ei ole riigiabiieskirjade kohaldamise seisukohast vahet, kas hüvitis, mille vahetuse määras kõigile viiele hagejale ühiselt, makstakse välja vendadele Miculadele või neile kuuluvatele äriühingutele.
- (91) Lõpetuseks leiab komisjon, et vennad Miculad ja kolm äriühingust hagejat moodustavad koos ühe majandusüksuse, mis kujutab endast aluslepingu artikli 107 lõike 1 kohaldamisel ettevõtjat. Sellesse majandusüksusesse kuuluvad ka teised EFDG äriühingud (European Drinks S.A., Rieni Drinks S.A., Scandic Distilleries S.A., Transilvania General Import-Export S.R.L., West Leasing S.R.L), kelle väidetavate kahjudega seoses anti vendadele Miculadele vahekohtuotsusega hüvitist⁽⁵⁷⁾. Abimeetme lõplik abisaaja on kõnealune majandusüksus, mis koosneb viiest hagejast ja nimetatud EFDG äriühingutest.

Majanduslik eelis (1)

- (92) Eelis, nagu on sätestatud aluslepingu artikli 107 lõikes 1, on majanduslik hüve, mida ettevõtja ei oleks tavapärastes turutingimustes, st riigi sekkumise puudumisel saanud⁽⁵⁸⁾. Meetme täpne vorm ei oma tähtsust selle kindlakstegemisel, kas meetmega antakse ettevõtjale majanduslik eelis. Eelise mõiste hõlmab näiteks kõiki olukordi, kus ettevõtjad vabastatakse nende majandustegevusega kaasnevatest kuludest.
- (93) Vahekohtuotsusega määrati hagejatele hüvitis 376 433 229 leud, mille Rumeenia pidi koos lisanduva intressiga maksma. Selleks et täielikult mõista, miks vahekohtuotsuse rakendamise või täitmise antakse hagejatele majanduslik eelis, on esmalt kasulik uurida, mille põhjal tegi vahet vahet oma otsust vastu võttes kindlaks, et hagejatele tuleks maksta hüvitist.
- (94) Olles otsustanud, et Rumeenia oli rikkunud kahepoolset investeerimislepingut, selgitas vahet vahet, et kahjutasu määramisel tuleks lähtuda põhimõttest, et „hageja olukord tuleb taastada sellisena, milline see oleks tõenäoliselt olnud, kui rahvusvahelist lepingut ei oleks rikutud”⁽⁵⁹⁾. Edasi selgitas vahet vahet, et kahjutasu maksimisega võib hüvitada üksnes selle kahju, millel on rahvusvahelise lepingu rikkumisega põhjuslik seos, ning et „kõik hagejate nimetatud väidetavad kahepoolse investeerimislepingu rikkumised tulenevad samast asjaolust – [erakorralise määruse nr 24] stiimulite enneaegsest tühistamisest – või on sellega otseselt seotud”⁽⁶⁰⁾. Määra kindlaks hagejatele makstava hüvitise täpset suurust, võttis vahet vahet arvesse seda, kas kahju tekkis ka tegelikult ja kas see oli otseselt seotud stiimulite kava tühistamisega. Suhkru hinna tõusu hüvitamiseks määratud kahjutasu puhul

⁽⁵⁴⁾ Otsus kohtuasjas C-170/83: Hydrotherm (EU:C:1984:271, punkt 10).

⁽⁵⁵⁾ Otsus kohtuasjas C-222/04: Cassa di Risparmio di Firenze SpA jt (EU:C:2006:8, punkt 112).

⁽⁵⁶⁾ Otsus kohtuasjas C-222/04: Cassa di Risparmio di Firenze SpA jt (EU:C:2006:8, punkt 114).

⁽⁵⁷⁾ Vt põhjendused 87 ja 88.

⁽⁵⁸⁾ Otsus kohtuasjas C-39/94: SFEI jt (EU:C:1996:285, punkt 60); otsus kohtuasjas C-342/96: Hispaania vs. komisjon (EU:C:1999:210, punkt 41).

⁽⁵⁹⁾ Vahekohtuotsuse punkt 917.

⁽⁶⁰⁾ Vahekohtuotsuse punkt 928.

leidis vahekohus näiteks järgmist: „Nii kahju olemasolu kui ka põhjuslik seos stiimulite tühistamise ja kantud kahju vahel on piisavalt tõendatud. Keegi ei vaidlusta seda, et toorainetega seotud stiimuli tühistamise tõttu pidid hagejad maksma pärast 2005. aasta veebruari ostetud suhkrust rohkem”⁽⁶¹⁾.

- (95) Nende kaalutluste valguses on selge, et Rumeenia eraldab vahekohtuotsuse rakendamise või täitmise kaudu hagejatele alates erakorralise määruse nr 24 kehtetuks tunnistamise hetkest (22. veebruar 2005) kuni selle määruse kavandatud aegumiseni (1. aprill 2009) summa, mis vastab täpselt kõnealuses määruses sätestatud kava alusel ette nähtud eelistele. Täpsemalt öeldes hüvitatakse vahekohtuotsuse rakendamise või täitmise tollimaksud, mida nõuti suhkrust ja teiste toorainete importimisel ajavahemikus 22. veebruarist 2005 kuni 31. märtsini 2009, ning suhkrust importimisel nõutud tollimaksud, mille tasumist oleks hagejatel õnnestunud vältida, kui neil oleks olnud võimalus varuda suhkrust enne erakorralise määruse nr 24 meetmete kavandatud aegumist 31. märtsil 2009. Tagamaks et hagejad saaksid kaotatud kavale vastava summa täies ulatuses ja selleks, et „taastada hageja olukord sellisena, milline see oleks tõenäoliselt olnud”, määras vahekohus lisaks intressi ning hüvitise väidetavalt kaotatud võimaluste ja saamata jäänud kasumi eest⁽⁶²⁾. Vahekohtuotsuse rakendamise või täitmise taastatakse sisuliselt olukord, milles hagejad oleksid suure tõenäosusega olnud, kui erakorralise määruse nr 24 kohast kava ei oleks kunagi kehtetuks tunnistatud.
- (96) Seega antakse vahekohtuotsuse rakendamise või täitmise hagejatele majanduslik eelis, mida neil muidu turul ei oleks. Esiteks on toorainete kui lõpptoodete sisendi hankimise kulud ettevõtjate tavapärase tegevuskulud ja ettevõtjate vabastamisega osast nende tavapärastest tegevuskuludest antakse neile selge eelis. Teiseks on asjaolu, et hagejatele anti hüvitist kasumi eest, mis neil jäi saamata põhjusel, et nad pidid kandma ise oma tegevuskulud, samamoodi majanduslik eelis, mida ettevõtjal tavapärastes turutingimustes ja vahekohtuotsuse puudumisel ei oleks. Tavapärastes turutingimustes oleks ettevõtja pidanud kandma oma majandustegevusega kaasnevad kulud ise ega oleks seepärast sellist kasumit tootnud. Kolmandaks on eraldi ja täiendav eelis hagejatele intressi tasumine maksetelt, mis oleks väidetavalt tulnud minevikus teha, kuid mida ennast tuleks käsitada eelise andmisena. Taas tuleb öelda, et tavapärastes turutingimustes ja vahekohtuotsuse puudumisel oleks ettevõtja pidanud kandma oma tavapärase tegevuskulud, ta ei oleks tootnud väidetavalt saamata jäänud kasumit ja seepärast ei oleks ta saanud teenida sellelt kapitalilt intressi. Erakorralise määruse nr 24 kohase kava kehtetuks tunnistamisega taastas Rumeenia turul, kus hagejad tegutsevad, õigupoolest tavapärase konkurentsitingimused ning mis tahes katsega hüvitada hagejatele erakorralise määruse nr 24 stiimulite tühistamise tagajärjed antakse eelis, mida ettevõtjatel nendes tavapärastes turutingimustes ei oleks.
- (97) Hagejate katse eraldada hüvitise andmine erakorralise määruse nr 24 stiimulite tühistamisest on ebaveenev. Hagejad väidavad järgmist: „ICSIDI vahekohus järeldas käesoleva juhtumi puhul, et otsus järgida riigiabiieskirju oli kooskõlas Rumeenia kahepoolse investeerimislepingu kohaste kohustustega, ning ei määranud hagejatele kahjutasu selle põhjal. ICSIDI vahekohus määras kahjutasu hoopis Rumeenia riigi väärkäitumise tõttu, mis seisnes seoses erakorralise määrusega nr 24 kehtestatud kohustuste säilitamises pärast kava tühistamist ja mitteläbipaistvas käitumises investorite suhtes.”
- (98) See vahekohtuotsuse kirjeldus on ebatäpne ja igal juhul ei võeta selles arvesse vahekohtuotsuse rakendamise/täitmise mõju. Nagu juba märgitud – vahekohus leidis, et kõik kahepoolse investeerimislepingu väidetavad rikkumised tulenesid „stiimulite enneaegsest tühistamisest või on sellega otseselt seotud”,⁽⁶³⁾ ning määras kahjutasu selle kahju hüvitamiseks, mis tulenes otse stiimulite kava tühistamisest. Samuti on juba tsiteeritud vahekohtu seisukohta, et „tühistades erakorralise määruse nr 24 stiimulid enne 1. aprilli 2009, ei tegutsenud Rumeenia ebamõistlikult ega pahauskelt (kui jätta kõrvale investorite kohustuste põhjendamatult säilitamine pärast stiimulite kohaldamise lõpetamist). Vahekohus jõuab siiski häälteenamise alusel järeldusele, et Rumeenia pettis hagejate õiguspäraseid ootusi selle suhtes, et need stiimulid on sisuliselt samas vormis kättesaadavad kuni 1. aprillini 2009. Samuti ei tegutsenud Rumeenia läbipaistvalt, jättes hagejatele õigel ajal teatamata, et korra kohaldamine lõpeb enne selle ette nähtud aegumiskuupäeva. Selle tulemusel leiab vahekohus, et Rumeenia ei suutnud „tagada [hagejate] investeringute õiglast ja võrdset kohtlemist” kahepoolse investeerimislepingu artikli 2 lõike 3 tähenduses”⁽⁶⁴⁾.

⁽⁶¹⁾ Vahekohtuotsuse punkt 953.

⁽⁶²⁾ Vahekohtuotsuse alusel makstavad summad on esitatud põhjendus 27.

⁽⁶³⁾ Vahekohtuotsuse punkt 928.

⁽⁶⁴⁾ Vahekohtuotsuse punkt 872.

- (99) Selle järelduse valguses ei saa hagejate kombel väita, et Rumeenia otsusega järgida liidu riigiabieeskirju erakorralise määruse nr 24 kehtetuks tunnistamisega ei rikutud vahekohtu meelest kahepoolset investeerimislepingut või et vahekohus ei määranud kahjutasu selle põhjal⁽⁶⁵⁾. Komisjon märgib, et põhjendades oma otsust määrata hindade tõusu ja varumisvõimaluse kadumise ning saamata jäänud kasumi eest hüvitis, viitas vahekohus üksnes nendele kahjudele, mis olid tekkinud hagejatel erakorralise määruse nr 24 stiimulite tühistamise tagajärjel⁽⁶⁶⁾. Vahekohus ei viidanud oma järeldusele, et Rumeenia käitus investorite erakorralise määruse nr 24 kohaseid kohustusi säilitades ebamõistlikult ja ei tegutsenud läbipaistvalt, ega määranud sellele järeldusele tuginedes täiendavat kahjutasu.

Majanduslik eelis (2): kahjutasu ja riigiabi

- (100) Vastupidiselt hagejate väidetele ei välista eelise olemasolu ka asjaolu, et vahekohtu poolt hagejatele vahekohtuotsuse rakendamise või täitmise kaudu määratud hüvitise maksmine kujutab endast kahjude hüvitamist. Sellega seoses on keskne küsimus, kas käesoleva juhtumi suhtes on kohaldatavad Euroopa Kohtu Asterisi otsuses⁽⁶⁷⁾ sätestatud põhimõtted. Oma Asterisi kohtuasjas tehtud otsuses sätestas Euroopa Kohus, et riigiabi „on oma õigusliku laadi poolest põhimõtteliselt erinev kahjutasust, mille maksmist isikutele võidakse nõuda pädevatelt riigiasutustelt enda põhjustatud kahju hüvitamiseks”⁽⁶⁸⁾. Hagejad väidavad, et käesolev juhtum kuulub otseselt selle kohtupraktika alla ning et komisjoni mis tahes katse teha Asterisi juhtumil ja käesoleval juhtumil vahet on ebaveenev. Komisjon ei ole selle seisukohaga nõus.
- (101) Esiteks märgib komisjon, et Asterisi juhtum võrsus hoopis teistsugusest kontekstist kui käesolev juhtum. Asterisi juhtumi puhul tegi Euroopa Kohus otsuse vastusena Kreeka kohtu eelotsusetaotlusele, milles Euroopa Kohtul paluti avaldada arvamust liikmesriikide kohtute pädevuse kohta menetleda kahjunõudeid, mille on esitanud üksikisikud riigiasutuste vastu seoses abi maksmata jätmisega liidu ühise põllumajanduspoliitika raames. Abi ei jäänud maks-mata mitte seepärast, et Kreeka ametiasutused oleksid murdnud oma lubadust kõnealune abi anda, vaid pigem seetõttu, et komisjonil olid sattunud määrusesse tehnilised vead. Mõjutatud ettevõtjad olid juba esitanud Euroopa Kohtule komisjoni vastu kahju hüvitamise nõude, kuid Euroopa Kohus oli lükanud selle tagasi kui alusetu. Vastusena eelotsusetaotlusele sedastas Euroopa Kohus oma otsuses, et kuna ta oli varem komisjoni vastu esitatud kahju hüvitamise nõude tagasi lükanud, peab mis tahes Kreeka riigi vastu esitatud kahju hüvitamise nõue olema esitatud teistel alustel kui komisjoni vastu esitatud tagasilükatud nõue, st selle aluseks peab olema Kreeka ameti-asutuse enda õigusvastane tegu. Euroopa Kohus ei väitnud, et kahjutasu, mis võrdub lubatud, ent maksmata jäänud ebaseadusliku riigiabiga, ei kujuta endast riigiabi. Seega ei järeldu Asterisi kohtuotsusest, et iga kahjutasu maksmine jääb automaatselt väljapoole liidu riigiabiõiguse kohaldamisala, nagu hagejad tunduvad väitvat. Pigem ei anta riigiasutuste õigusvastasel käitumisel põhinevate vastutuse juhtumite puhul ettevõtjale mingit eelist, kui sellise vastutusega tagatakse pelgalt see, et kahju kandnud isikule antakse see, milleks tal on õigus, nii nagu antaks asjaomases liikmesriigis tsiviilvastutuse üldeskirjade alusel ükskõik millisele teisele ettevõtjale. Nende tsiviilvastu-tuse üldeskirjade alusel antav hüvitis erineb riigiabist sedavõrd, et see ei saa kaasa tuua olukorda, kus kahju kannatanud isiku seis on pärast hüvitise saamist parem.
- (102) Teiseks – selleks et hüvitis jääks Asterisi kohtupraktika alusel väljapoole liidu riigiabiéeskirjade kohaldamisala, peab see põhinema hüvitamise üldeskirjal⁽⁶⁹⁾. Käesoleva juhtumi puhul on hüvitis määratud hagejatele ELi-sisese kahepoolse investeerimislepingu alusel, mida komisjon peab alates Rumeenia ühinemisest liiduga kehtetuks. Komisjon on olnud järjekindlalt seisukohal, et ELi-sisised kahepoolsed investeerimislepingud, nagu see investee-rimisleping, millele on rajanud oma nõude käesoleva juhtumi hagejad,⁽⁷⁰⁾ on vastuolus liidu õigusega,

⁽⁶⁵⁾ Vahekohus järeldas, et erakorralise määruse nr 24 stiimulite tühistamisega peteti hagejate õiguspäraseid ootusi (vahekohtuotsuse punktid 725 ja 726) juba enne seda, kui ta vaatles Rumeenia tegevuse mõistlikkust või läbipaistvust (neid vaadeldakse alles vastavalt punktides 727 jj ja 837 jj). Seega ei ole mingit alust hagejate kombel väita, et vahekohtu järeldus kahepoolse investeerimislepingu rikkumise kohta oli tingitud investorite erakorralise määruse nr 24 kohaste kohustuste säilitamise ebamõistlikkusest või Rumeenia tegevuse ebapiisavast läbipaistvusest.

⁽⁶⁶⁾ Vahekohtuotsuse punktid 953, 961, 971, 984, 1 016, 1 020, 1 136.

⁽⁶⁷⁾ Otsus liidetud kohtuasjades 106/87 kuni 120/87: Asteris (EU:C:1988:457).

⁽⁶⁸⁾ Otsus liidetud kohtuasjades 106/87 kuni 120/87: Asteris (EU:C:1988:457, punkt 23).

⁽⁶⁹⁾ Vt komisjoni otsus, 16. juuni 2004, abi kohta, mida Madalmaad andsid Akzo-Nobelile kloori transpordi vähendamiseks (juhtum N 304/2003, otsuse kokkuvõte: ELT C 81, 2.4.2005, lk 4); vt ka komisjoni otsus, 20. detsember 2006, abi kohta, mida Madalmaad andsid autolammutusettevõtte Steenbergen ümberpaigutamiseks (juhtum N 575/05, otsuse kokkuvõte: ELT C 80, 13.4.2007, lk 1).

⁽⁷⁰⁾ Samadel põhjustel peab komisjon kehtetuks ka taotluse joonealuses märkuses 53 loetletud vahekohtumenetluste aluseks olevaid ELi-siseseid kahepoolseid investeerimislepinguid.

sest need ei ole kooskõlas liidu aluslepingute sätetega, ja seetõttu tuleks neid pidada kehtetuks⁽⁷¹⁾. Komisjon on korduvalt teinud selle seisukoha teatavaks liikmesriikidele, sealhulgas kõnealustele liikmesriikidele.

- (103) Kolmandaks märgib komisjon, et vahekohtuotsuse eesmärk on anda taotlejatele hüvitist stiimulite eest, mida Rumeenia oli neile erakorralise määruse nr 24 (mida on muudetud erakorralise määrusega nr 75) alusel lubanud, ent mille tühistamist on liit nõudnud, et viia lõpule läbirääkimised Rumeenia ühinemiseks liiduga. Seega taotlejad hagejad vastupidiselt Asterisi juhtumile käesoleva juhtumi puhul hüvitist põhjusel, et neile jäeti andmata stiimulid, mida Rumeenia oli lubanud neile anda, rikkudes oma kohustusi, mis on sätestatud Euroopa lepingu artiklis 64 ja seaduses nr 143/1999, nagu seda on tõlgendatud Rumeenia konkurentsinoukogu otsusega nr 244/2000 mitte anda ebaseaduslikku riigiabi. Ent nagu kohtujurist Ruiz-Jarabo Colomer on selgitanud, kujutab sellise kahjutasu andmine, mis on võrreldav abisummaga, mida kavatseti anda, endast kaudset ebaseadusliku ja siseturuga kokkusobimatu abi andmist⁽⁷²⁾. Sellele arutluskäigule tuginedes on Üldkohus käsitanud sissenõutud riigiabi hüvitamise sätteid riigiabina⁽⁷³⁾. Peale selle leidis Euroopa Kohus Lucchini kohtuotsuses, et liikmesriigi kohtul ei lastud kohaldada siseriiklikku õigust, kui selle õiguse kohaldamisel on selline mõju, et see „ei võimaldaks [—] kohaldada ühenduse õigust, kuna muudaks võimatuks ühenduse õigust rikkudes antud riigiabi tagasinõudmise”⁽⁷⁴⁾.
- (104) Hagejate katsed eristada need juhtumid käesolevast juhtumist ei ole veenvad. Oluline ei ole mitte see, et nimetatud juhtumite aluseks olevad täpsed asjaolud erinevad käesoleva juhtumi asjaoludest, vaid nende juhtumite puhul kohaldatav põhimõte, et liikmesriigi õigust, sealhulgas liikmesriigi õiguse kohast vastutuse korda, ei saa kohaldada, kui see ei võimalda kohaldada liidu riigiabiõigust ja tooks lõppkokkuvõttes kaasa ebaseadusliku riigiabi andmise. Seda arvesse võttes ei tehta Asterisi kohtuasjas erandit ebaseadusliku riigiabi sissenõudmise või ebaseadusliku riigiabi saamatajäämise hüvitamiseks antud kahjutasu puhul. Komisjoni meelest kehtib sama põhimõte ka siis, kui vastutus tuleneb kahe liikmesriigi vahel sõlmitud rahvusvahelise õiguse lepingust (nagu ELi-sisene kahepoolne investeerimisleping), mille kohaldamine toob kaasa riigiabi andmise. Kui ELi-sisese lepingu liikmesriigipoolne jõustamine ei võimalda kohaldada liidu õigust, peab asjaomane liikmesriik lähtuma liidu õigusest, sest liidu esmane õigus, nagu aluslepingu artiklid 107 ja 108, on asjaomase liikmesriigi rahvusvaheliste kohustuste suhtes ülimuslik.
- (105) Hagejate väide, et kunagi ei ole olnud ühtki kehtivat ametlikku otsust, millega erakorraline määrus nr 24 oleks tunnistatud ebaseaduslikuks riigiabiks või kõnealused stiimulid siseturuga kokkusobimatuks, on sellega seoses ebaoluline, sest vaidlusaluse meetme ei moodusta ja käesoleva otsuse aluseks ei ole mitte erakorralise seaduse nr 24 alusel lubatud investeerimisstiimulid, vaid vahekohtuotsuse rakendamine/täitmine. Kuna erakorraline määrus nr 24 tunnistati 22. veebruaril 2005 kehtetuks ja pärast seda kuupäeva ei makstud selle õigusakti alusel välja enam mingit abi, ei saanud ei Rumeenia konkurentsinoukogu ega komisjon tõepoolest järeldada ametlikus otsuses, et erakorraline määrus nr 24 oleks kaasa toonud siseturuga kokkusobimatu riigiabi maksmise ajavahemikus 22. veebruarist 2005 kuni 1. aprillini 2009, mis on periood, mille ulatuses antakse hagejatele vahekohtuotsusega hüvitist.
- (106) Samal põhjusel ei ole vajadust, et komisjon võtaks vastu ametliku otsuse riigiabi olemasolu kohta juhtudel, kui liikmesriigi kohus või vahekohus kohustab liikmesriiki maksma abimeetme tühistamise eest toetust. Aluslepingu artikli 107 lõige 1 sisaldab üldist keeldu anda riigiabi „ükskõik millisel kujul”. Seega ei oma meetme täpne vorm tähtsust selle kindlakstegemisel, kas meetmega antakse ettevõtjale majanduslik eelis⁽⁷⁵⁾. Seega, kui riigiabi antakse

⁽⁷¹⁾ Vt 22. mai 2013. aasta täiskogus toimunud arutelul antud volinik De Gucht vastus parlamendi suulisele küsimusele O-000043/2013/rev.1, kus ta väitis, et „komisjon on nõus, et ELi liikmesriikide kahepoolsed lepingud ja investeerimislepingud ei ole kooskõlas ELi õigusega”. Vt veel komisjoni talituste töödokument, 3. veebruar 2012, kapitali liikumise ja investeringute kohta ELis – komisjoni talituste dokument turujärelevalve kohta, SWD(2012)6 final, lk 13. Vt ka komisjoni talituste töödokument, 15. aprill 2013, kapitali vaba liikumise kohta ELis, SWD(2013)146 final, lk 11 ja 14; komisjoni talituste töödokument, 18. märts 2014, kapitali vaba liikumise kohta ELis, SWD(2014)115 final, lk 12; ning Euroopa Komisjon, Monitoring activities and analysis, Bilateral Investment Treaties between EU Member States (intra-EU BITs) 2012, mille leiab aadressilt: http://ec.europa.eu/internal_market/capital/analysis/monitoring_activities_and_analysis/index_en.htm.

⁽⁷²⁾ 28. aprilli 2005. aasta arvamus liidetud kohtuasjades C-346/03 ja C-529/03: Atzori (ECLI:EU:C:2005:256, punkt 198).

⁽⁷³⁾ Otsus kohtuasjas T-384/08: Elliniki Nafpigiokataskevastiki AE Chartofylakeiou vs. komisjon (EU:T:2011:650) ja otsus kohtuasjas T-565/08: Corsica Ferries vs. komisjon (EU:T:2012:415, punktid 23, 114 ja 120–131). Vt ka analoogne otsus kohtuasjas C-111/10: komisjon vs. nõukogu (EU:C:2013:785, punkt 44).

⁽⁷⁴⁾ Otsus kohtuasjas C-119/05: Lucchini (EU:C:2007:434, punkt 59).

⁽⁷⁵⁾ Otsus kohtuasjas C-280/00: Altmark Trans (EU:C:2003:415, punkt 84).

kohtuotsuse või vahekohtuotsuse rakendamise või täitmise kaudu, mida tehakse komisjoni meelest käesoleva vahekohtuotsuse puhul, peab komisjon tõestama seoses selle rakendamise või täitmisega, et aluslepingu artikli 107 lõike 1 kumulatiivsed tingimused on täidetud ja et abi ei ole kokkusobiv siseturuga.

(107) Komisjon tuletab igal juhul meelde, et erakorralise määruse nr 24 kehtetuks tunnistamisel järeldasid kõik – Rumeenia konkurentsinäukogu, liit mitmes oma ühises seisukohas ja Rumeenia valitsus, et erakorraline määrus nr 24 tõi kaasa riigiabi, mis on Euroopa lepingu, ELi-Rumeenia assotsiatsiooninäukogu otsuse nr 4/2000, seaduse nr 143/99 ja ühenduse õigustiku alusel ebaseaduslik. Peale selle ei ole Rumeenia konkurentsinäukogu otsust nr 244/2000 kunagi vaidlustatud ega tühistatud. Rumeenia seadusandja on seda vaid eiranud, võttes vastu seaduse nr 143/1999 riigiabi käsitlevate sätetega vastuolus oleva erakorralise määruse nr 75 ning rikkudes sellega oma Euroopa lepingu ja ELi-Rumeenia assotsiatsiooninäukogu otsuse nr 4/2000 kohaseid kohustusi. Liit nõudis seoses ühinemisläbirääkimistega, et Rumeenia järgiks seda otsust ning täidaks oma Euroopa lepingu ja ühenduse õigustiku kohaseid kohustusi, mida Rumeenia erakorralise määruse nr 24 kehtetuks tunnistamisega ka tegi.

(108) Eespool kirjeldatud põhjustel järeltab komisjon, et vahekohtu poolt hagejatele määratud hüvitise maksmisega vahekohtu otsuse rakendamise või täitmise kaudu antakse hagejatele majanduslik eelis, mida nad tavapärastes turutingimustes ei oleks saanud.

Valikulisus

(109) Riigiabi ei kujuta endast sugugi mitte kõik meetmed, millega antakse ettevõtjale majanduslik eelis, vaid üksnes need, millega antakse majanduslik eelis valikuliselt teatavatele ettevõtjatele või ettevõtjate kategooriatele või majandussektoritele.

(110) Vahekohtuotsusega määratakse hüvitis üksnes hagejatele. Seepärast annab Rumeenia selle hüvitise maksmisega vahekohtuotsuse rakendamise või täitmise kaudu eelise üksnes hagejatele. Seega on meede valikuline.

(111) Peale selle, nagu järeltab Asterisi kohtuotsusest, ei tooda kahju hüvitamisega konkreetsele ettevõtjale valikuliselt kasu üksnes siis, kui see hüvitis tuleneb üldisest valitsuse vastutuse eeskirjast, millele võib tugineda iga isik ja mis välistab ükskõik millise hüvitise andmise puhul teatavatele ühiskonnarühmadele valikulise eelise andmise. Vaidlustatud meede, mis tuleneb kahepoolse investeerimislepingu sätete kohaldamisest, ei vasta käesoleva juhtumi puhul sellele nõudele mitmel põhjusel.

(112) Esiteks annab kahepoolne investeerimisleping selle õiguse hüvitisele vaid teatud investorirühmale, st ELi-sisese kahepoolse investeerimislepinguga hõlmatud kahe liikmesriigi – Rootsi ja Rumeenia – investoritele. Nii ei saanud selle kahepoolse investeerimislepingu põhjal taotleda kehtetuks tunnistatud erakorralise määruse nr 24 alusel lubatud stiimulitele vastavat kahjutasu iga sarnases olukorras olev liidu investor, vaid üksnes teatava kodakondsusega investorid. Seega, kui kahepoolse investeerimislepingu kohaselt investorile määratud hüvitise maksmine kujutab endast eelise andmist, on see eelis valikuline. Mis puudutab hagejate väidet, et komisjon on eelnevalt heaks kiitnud kahepoolsete investeerimislepingutega antud eeliste üldise laadi (vt põhjendus 66), siis avaldus, mida hagejad selle väite toetuseks tsiteerisid, ei ole tegelikult üldse komisjoni avaldus, vaid väljavõte uuringust, mille koostas Euroopa Parlamendi liidu välispoliitika peadirektoraadi poliitikaosakonna jaoks välistöövõtja. Lisaks – selleks et kummutada mis tahes kahtlused seoses selles uuringus väljendatud arvamustega – sisaldab uuring märkust, kus on öeldud, et nende arvamuste eest vastutab üksnes uuringu autor ja need ei kajasta Euroopa Parlamendi ametlikku seisukohta. Kõnealuses aruandes tehtud avaldust ei saa seostada komisjoniga ja see avaldus on käesoleva juhtumi seisukohast ebaoluline.

(113) Teiseks, vaidlustatud meetmega hüvitatakse taotlejatele investeerimisstiimulite kehtetuks tunnistamine, need stiimulid on aga juba ise laadilt valikulised. Tõepoolest, erakorralise määruse nr 24 alusel pakutud stiimulid olid kättesaadavad vaid teatud piirkondadesse investeerivatele ettevõtjatele. Sellest tulenevalt tuleks vahekohtu poolt hagejatele määratud hüvitist ennast pidada valikuliseks, sest see vastab kehtetuks tunnistatud erakorralise määruse nr 24 alusel lubatud eelistele.

(114) Komisjon leiab igal juhul, et kahepoolne investeerimisleping, mille põhjal vahekohus määras hagejatele hüvitise, muutus Rumeenia ühinemisel liiduga kehtetuks, nii et seda ei saa pidada aluseks üldisele valitsuse vastutuse eeskirjale, millele võib tugineda iga investor.

(115) Kõikidel eespool nimetatud põhjustel järeltab komisjon, et vahekohtuotsuse rakendamise või täitmisega antakse hagejatele valikuline eelis.

Riigi ressursid

- (116) Aluslepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses kujutavad endast riigiabi üksnes need eelised, mis on võimaldatud otseselt või kaudselt riigi ressurssidest. Käesoleva juhtumi puhul on Rumeenia vahekohtuotsust juba osaliselt rakendanud, tasaarvestades osa vahekohtu poolt hagejatele määratud hüvitisest ja maksud, mis üks hageja võlgnes Rumeenia riigile. Lisaks on kohtu määratud täidesaatja konfiskeerinud vahendeid riigi kontodelt, et rahuldada vahekohtuotsuse kohased hagejate rahuldamata nõuded. Otsemakseid riigieelarvest, loobumist riigi sissetulekust tasumisele kuuluvate maksude kustutamisega või muude riigi varade (nagu aktsiad teistes ettevõtetes või konfiskeeritud varad) ülekandmist hagejatele – toimuigu see vabatahtlikult või kohtu korraldusel – tuleb käsitada riigi ressurssidest rahastatavate meetmetena.

Seostatavus

- (117) Selleks et valikuline eelis kujutaks endast abi aluslepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses, peab see muu hulgas olema seostatav riigiga ⁽⁷⁶⁾. Käesoleva juhtumi puhul väidavad hagejad, et kuna vahekohtuotsuse rakendamine on „Rumeenia ICSIDi konventsioonist tulenevate kohustuste automaatne ja paratamatu tagajärg, ei ole see selgelt seostatav riigiga ega saa seega kujutada endast riigiabi”. Hagejate väite mõte on selles, et kuna Rumeenia on kohustatud rakendama vahekohtuotsust tulenevalt rahvusvahelises õiguses sätestatud kohustusest, ei ole selle rakendamine seostatav riigiga. Komisjon ei ole selle mõttekäiguga nõus ja leiab, et meede on järgmistel põhjustel seostatav Rumeeniaga.
- (118) Alustuseks märgib komisjon, et Rumeenia vabatahtliku nõusolekuga sõlmida kahepoolne investeerimisleping tekkisid tingimused vahekohtuotsusest tuleneva valikulise eelise tarvis, nagu on selgitatud põhjenduses 110 jj.
- (119) Peale selle, kui Rumeenia rakendab vabatahtlikult vahekohtuotsust, makstes hagejatele välja vahekohtu määratud hüvitise, ei ole mingit kahtlust, et see meede on seostatav Rumeenia riigiga. Igal juhul võib seda väita selle vahekohtuotsusega hagejatele määratud hüvitise osa puhul, mille Rumeenia tasaarvestas maksudega, mis üks hageja, S.C. European Food S.A., võlgnes Rumeenia ametiasutustele. See väide peab paika ka seoses Rumeenia otsusega maksta vabatahtlikult välja ülejäänud osa vahekohtu määratud hüvitisest.
- (120) Ja lõpetuseks, iga Rumeenia riigiorganite tegu on seostatav riigiga. Need riigiorganid hõlmavad liikmesriigi valitsust ja teisi riigiasutusi. Riigiorganiteks tuleks lugeda ka liikmesriigi kohtuid ning kohtu määratud täidesaatajaid ja kohtutäitureid ning seega on neil Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 4 lõike 3 alusel liidu ees lojaalse koostöö kohustus. Seega on liikmesriikide kohtute ning kohtu määratud täidesaatajate ja kohtutäiturite tegevus seostatav Rumeenia riigiga, nii et kui Rumeenia on kohustatud andma hagejatele vahekohtuotsuse alusel hüvitist oma kohtute või kohtu määratud täidesaatajate ja kohtutäiturite tegevuse kaudu, on see tegevus samuti seostatav Rumeenia riigiga. Liidu õiguses tunnistatakse vaid üht kitsalt piiritletud erandit sellest seostatavuse üldpõhimõttest: meede ei ole seostatav liikmesriigiga, kui asjaomasel liikmesriigil on liidu õigusest tulenev kohustus rakendada seda meedet ilma mingi kaalutusõigusega. Sellisel juhul tuleneb meede liidu seadusandja välja antud õigusaktist ja ei ole seostatav riigiga. Rumeenial ei ole mõistagi mingit liidu õigusest tulenevat kohustust rakendada vahekohtuotsust. Seega on iga otsus rakendada või täita vahekohtuotsust, olenemata sellest, kas selle on teinud Rumeenia valitsus või Rumeenia kohtud, seostatav Rumeenia riigiga.
- (121) Eespool öeldut arvesse võttes järeldab komisjon, et meede on seostatav Rumeeniaga.

Konkurentsi kahjustamine ja mõju kaubandusele

- (122) Riigi võetud meedet käsitatakse meetmena, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, kui see võib parandada abisaaja konkurentsiolukorda võrreldes konkureerivate ettevõtjatega ⁽⁷⁷⁾. Praktilistel kaalutlustel eeldatakse konkurentsi kahjustamist aluslepingu artikli 107 tähenduses kohe, kui riik annab ettevõtjale rahalise eelise liberaliseeritud sektoris, kus esineb või võib esineda konkurentsi. Konkurentsi kahjustava eelise andmine ettevõtjale võib tavaliselt mõjutada ka liikmesriikidevahelist kaubandust. Liikmesriikidevaheline kaubandus on mõjutatud juhul, kui meede parandab võrreldes teiste ühendusesisesel turul konkureerivate ettevõtjatega abi saava ettevõtja konkurentsiolukorda ⁽⁷⁸⁾.

⁽⁷⁶⁾ Otsus kohtuasjas T-351/02: Deutsche Bahn AG vs. komisjon (EU:T:2006:104, punkt 101).

⁽⁷⁷⁾ Otsus kohtuasjas 730/79: Phillip Morris (EU:C:1980:209, punkt 11). Otsus liidetud kohtuasjades T-298/97, T-312/97 jne: Alzetta (EU:T:2000:151, punkt 80).

⁽⁷⁸⁾ Otsus kohtuasjas T-288/97: Friulia-Venezia Giulia (EU:T:2001, lk 115, punkt 41).

- (123) Komisjon juba järeldas (vt põhjendus 81 jj), et hagejad moodustavad koos ühe majandusüksuse, mis on liidu riigiabieeskirjade kohaldamisel asjaomane ettevõtja. See ettevõtja tegutseb liberaliseeritud turul, konkureerides teiste ettevõtjatega. Komisjon on järeldanud ka seda, et hagejatele vahekohtuotsuse rakendamise või täitmise kaudu hüvitise maksmine parandab nende konkurentsiolukorda võrreldes neile konkurentsi pakkuvate teiste ettevõtjatega, kes ei ole saanud ebaseadusliku riigiabi tühistamise eest sarnast hüvitist. Vahekohtuotsusega ette nähtud hüvitis põhineb summal, mis vastab toorainete puhul nõutud tollimaksudele, saamata jäänud kasumile ja määratud kahjutasu kogusummalt arvestatud intressile. Toorainete kui lõpptoodete sisendi hankimise kulud kujutavad endast ettevõtjate tavapäraseid tegevuskulusid. Taotlejate vabastamisega osast nende tavapärastest tegevuskuludest antakse neile selge konkurentsielis, nagu tehakse ka taotlejate saamata jäänud kasumi hüvitamise ja intressi tasumisega. Hagejad tegelevad toidukaupade, jahvatussaaduste ja plastpakendite tootmisega. Kõikide nende toodete puhul on olemas liberaliseeritud turg, nii et iga hagejatele antud eelis võib kahjustada konkurentsi. Võttes arvesse seda, et toodetega, mida hagejad peamiselt toodavad, on võimalik liikmesriikide vahel ulatuslikult kaubelda ja et seda ka tehakse, on selge, et iga hagejatele antud eelis võib kahjustada liikmesriikidevahelist kaubandust.
- (124) Komisjon märgib, et konkurentsi kahjustamist eitades hagejad pelgalt kordavad väiteid, et vendi Miculasid ei saa pidada ettevõtjateks ja et vahekohtuotsuse rakendamisega ei anta hagejatele mingit eelist. Mõlema väite üle on eespool juba põhjalikult arutletud (vt põhjendus 81 jj ning 92 jj), mistõttu puudub vajadus neid täiendavalt käsitleda.

Järeldus

- (125) Eespool nimetatud põhjustel leiab komisjon, et vahekohtu poolt hagejatele määratud hüvitise maksmine kujutab endast riigiabi aluslepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses.

7.2. Riigiabiéeskirjade kohaldamine ei mõjuta aluslepingu artikliga 351 kaitstud õigusi ja kohustusi

- (126) Aluslepingu artiklis 351 on sätestatud, et „[a]luslepingute sätted ei mõjuta õigusi ja kohustusi, mis tulenevad [—] ühinevate riikide puhul enne nende ühinemise kuupäeva sõlmitud lepingutest ühe või mitme liikmesriigi ja ühe või mitme kolmanda riigi vahel”. Käesoleva juhtumi puhul tuginevad hagejad kahepoolsest investeerimislepingust tulenevatele õigustele ja kohustustele.
- (127) Aluslepingu artikli 351 sõnastusest on selge, et käesoleva juhtumi puhul ei ole see artikkel kohaldatav, sest kahepoolne investeerimisleping on leping, mis on sõlmitud liidu kahe liikmesriigi – Rootsi ja Rumeenia – vahel, mitte „ühe või mitme liikmesriigi ja ühe või mitme kolmanda riigi vahel”. Seega ei mõjuta riigiabiõiguse kohaldamine käesoleva juhtumi puhul aluslepingu artikli 351 alusel kaitstud õigusi ja kohustusi.
- (128) Sellega seoses tuleb komisjon meelde, et liidu õiguse alusel kohaldatakse ELi-siseste kahepoolsete investeerimislepingute ning liidu liikmesriigi ja kolmanda riigi vahel sõlmitud kahepoolsete investeerimislepingute suhtes erinevaid eeskirju. ELi-siseste kahepoolsete investeerimislepingute puhul on komisjon seisukohal, et sellised lepingud on vastuolus liidu õigusega ja kokkusobimatud liidu aluslepingute sätetega ning seepärast tuleks neid pidada kehtetuks. Seevastu kahepoolsed investeerimislepingud, mis on sõlmitud liidu liikmesriigi ja kolmanda riigi vahel, on reguleeritud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 1219/2012, millega kehtestatakse üleminekukord liikmesriikide ja kolmandate riikide vaheliste kahepoolsete investeerimislepingute jaoks,⁽⁷⁹⁾ mida kohaldatakse seni, kuni need lepingud asendatakse järk-järgult liidu samasisuliste lepingutega, võttes arvesse liidu ainupädevust ühise kaubanduspoliitika valdkonnas, mille alla välismaised otseinvesteeringud kuuluvad⁽⁸⁰⁾.
- (129) Rumeenia on ka mitmepoolse ICSIDI konventsiooni osalisriik, olles ühinenud konventsiooniga enne ühinemist liiduga. Ent kuna ükski ICSIDI konventsiooni kolmandast riigist osalisriik ei ole käesoleva menetlusega seotud kahepoolse investeerimislepingu osapool, ei ole artikkel 351 käesoleva juhtumi puhul asjakohane.

⁽⁷⁹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1219/2012, 12. detsember 2012, millega kehtestatakse üleminekukord liikmesriikide ja kolmandate riikide vaheliste kahepoolsete investeerimislepingute jaoks (ELT L 351, 20.12.2012, lk 40).

⁽⁸⁰⁾ Aluslepingu artikli 3 lõike 1 punkt e.

7.3. Uus abi

- (130) Aluslepingu artikli 107 lõikes 1 on sätestatud, et riigiabi on põhimõtteliselt siseturuga kokkusobimatu. Kui komisjon ei ole kuulutanud abimeedet siseturuga kokkusobivaks, on liikmesriikidel keelatud riigiabimeedet rakendada. Aluslepingu artikli 108 lõike 3 alusel peab liikmesriik teavitama komisjoni kõikidest plaanidest abi määramise või muutmise kohta ning ei tohi rakendada kavandatud meedet enne, kui komisjon on teinud lõpliku otsuse meetme kokkusobivuse kohta siseturuga.
- (131) Keeld rakendada mis tahes abimeedet ilma komisjoni lõpliku otsuseta kõnealuse abimeetme kokkusobivuse kohta siseturuga kehtib mõistagi üksnes nende abimeetmete puhul, mis võeti vastu pärast aluslepingu jõustumist asjaomases liikmesriigis. Rumeenias jõustus alusleping 1. jaanuaril 2007.
- (132) Hagejad ei ole nõus, et vahekohtuotsuse rakendamine või täitmine kujutab endast uut abi määruse (EÜ) nr 659/1999 artikli 1 punkti c tähenduses. Nad väidavad, et isegi kui komisjoni hinnang on õige (mida see tegelikult ei ole) ja vahekohtuotsuse rakendamine või täitmine kujutab endast abi, on kõnealuse abi andmise kuupäev see, mil hagejatele anti erakorralise määruse nr 24 kohased soodustused, mida tehti 2000. ja 2002. aastal, seega enne Rumeenia ühinemist liiduga. Hagejate sõnul on viimane kuupäev, mida võiks käsitada abi andmise kuupäevana, vahekohtuotsuse aluseks oleva kahepoolse investeerimislepingu jõustumise kuupäev, mis jääb 2003. aastas.
- (133) Komisjon ei ole hagejatega nõus, leides, et vahekohtu poolt hagejatele määratud hüvitise maksmine kas vahekohtuotsuse rakendamise või täitmise kaudu kujutab endast uut abi ning seepärast tuleb selle suhtes kohaldada täielikult aluslepingu artiklites 107 ja 108 sätestatud riigiabi kontrollimehhanismi. Euroopa Kohtu praktika kohaselt tuleb abi pidada antuks sel hetkel, mil abisaajal tekkis siseriikliku õiguse alusel selle saamiseks tingimusteta õigus⁽⁸¹⁾. Ei erakorralise määruse nr 24 vastuvõtmisega 2. oktoobril 1998 ega ka Bihori maakonna Ștei-Nuceti piirkonna määramisega kümneks aastaks (alates 1. aprillist 1999) ebasoodsas olukorras olevaks piirkonnaks ega alalise investori tunnistuste andmisega äriühingule S.C. European Food S.A. (1. juunil 2000) ning äriühingutele S.C. Starmill S.R.L. ja S.C. Multipack (17. mail 2002) ei antud hagejatele tingimusteta õigust sellele, et nende suhtes rakendatakse kuni 1. aprillini 2009 tooraineid käsitlevat meedet. Pigem sai õiguse selle meetme kohaste soodustustele vaid äriühing, kellel oli õigus saada abi erakorralise määrusega nr 24 sisse seatud kava alusel:
- erakorralise määrusega nr 24 sisse seatud algse kava kohaselt, kui regionaalarengu agentuur kiitis heaks äriühingu toodangu müüki käsitlevad dokumendid, mis kinnitavad äriühingu tootmisprotsessis kasutatavate toorainete impordi toimumist, mis annab õiguse saada tasutud tollimaksude eest hüvitist⁽⁸²⁾;
 - pärast erakorralises määruses nr 24 sätestatud toorainete meetme muutmist erakorralises määruses nr 75 tollimaksuvabastuseks, kui äriühing importis oma tootmisprotsessis kasutatavaid tooraineid ja taotles piirivalveasutustelt nõuetekohaselt põhjendatud dokumentide alusel vabastust.
- (134) Kuna erakorralise määrusega nr 24 (mida on muudetud erakorralise määrusega nr 75) sisse seatud kava tunnistati 22. veebruaril 2005 kehtetuks, ei saanud ühelgi äriühingul olla pärast nimetatud kuupäeva liikmesriigi õigusraamistiku kohaselt õigust abile seoses oma tootmisprotsessis kasutatavate toorainete importimisega Rumeeniasse. Seega tuleneb taotlejate nõue saada Rumeenia riigilt hüvitist üksnes vahekohtuotsusest ja Rumeenia siseriiklikust õigusaktist, mis annab sellele otsusele Rumeenia õiguskorras õigusliku jõu. Kuna vahekohtuotsus tehti ja tõenäoliselt rakendatakse või täidetakse seda pärast Rumeenia ühinemist liiduga, said hagejad endale Rumeenia õiguse alusel tingimusteta õiguse saada vahekohtu määratud hüvitist, mis tulenes ISCIDi konventsiooni ratifitseerimisest, millega anti vahekohtuotsusele Rumeenia õiguses juriidiline jõud, alles pärast Rumeenia ühinemist liiduga.

⁽⁸¹⁾ Otsus kohtuasjas C-129/12: Magdeburger Mühlenwerke (EU:C:2013:200, punkt 40).

⁽⁸²⁾ Selle algse sätte tõlge, millega nähti ette toorainete meede (investeeringusstiimul, mille tühistamise tulemusel määrati vahekohtuotsusega taotlejatele kahjutasu), on esitatud vahekohtuotsuse punktis 148. Selle tõlke kohaselt on artikli 6 lõike 1 punktis b sätestatud järgmine: "Privately held companies, Romanian legal entities, as well as small or family business, authorised pursuant to the Decree-Law no. 54/1990 concerning the organisation and operation of free initiative-based economic activities that are headquartered and conduct business within the disadvantaged region, will be granted the following advantages for their new investments in the these regions: [...] refunds of customs duties on raw materials, spare parts and/or components necessary of achieving the investor's own production in that region. The refunds will be made based on the approval by the regional development agencies of the companies' production sales documents. The funds necessary for the refund of the customs duties will be provided to the Agency for Regional Development from the Regional development Fund. In case of unprivileged regions belonging to two or more administrative-territorial units, the funds necessary for the refund of the customs duties will be provided by the National Agency for Regional Development from the National Development Fund [the "Raw Materials Incentive" or "Raw Materials Facility"]".

- (135) Sellega seoses on oluline märkida ka seda, et vahekohtuotsusega antakse hagejatele hüvitis summas, mis vastab erakorralise määruse nr 24 kohase kava tühistatud toorainete meetme alusel ette nähtud eelistele, alates kõnealuse õigusakti kehtetuks tunnistamise kuupäevast (22. veebruar 2005) kuni selle õigusakti kavandatud aegumiseni (1. aprill 2009). See ajavahemik hõlmab veidi enam kui 49 kuud, millest enamiku (27 kuud) jooksul oli Rumeenia liidu täisliige, kelle suhtes kohaldati otseselt aluslepingus sätestatud riigiabieeskirju. Peale selle antakse vahekohtuotsusega hagejatele hüvitis kadunud võimaluse eest 2009. aastal suhkrut varuda, eeldades, et asjaomane kahju kanti ajavahemikus 31. märtsist 2009 kuni 1. juulini 2010. Seega kanti see väidetav kahju täielikult pärast seda, kui Rumeenia ühines 2007. aastal liiduga. Lõpetuseks määras vahekohus hüvitise saamata jäänud kasumi eest, võttes arvesse väidatavat kahju, mis tekkis ajavahemikus 1. jaanuarist 2005 kuni 31. augustini 2011. See ajavahemik hõlmab 80 kuud, millest enamiku (56 kuud) jooksul oli Rumeenia liidu täisliige, kelle suhtes kohaldati otseselt aluslepingus sätestatud riigiabiéeskirju.
- (136) Ja veel, erakorralise määruse nr 24 stiimulite kava ei ole nimetatud Rumeenia Euroopa Liiduga ühinemise akti V lisa 2. peatüki punktis n.1, kus on loetletud ammendavalt riigiabimeetmed, mida loetakse Rumeenia ühinemisel liiduga olemasolevaks abiks ⁽⁸³⁾, ⁽⁸⁴⁾.
- (137) Asjaolu, et ajal, mil Rumeenia väidetavalt jättis täitmata oma kahepoolsest investeerimislepingust tulenevad kohustused, tühistades erakorralise määrusega nr 24 kehtestatud abikava, või mil hagejad esitasid kahepoolse investeerimislepingu alusel vahekohtule oma nõuded, ei kohaldatud Rumeenia suhtes ei ühinemisakti ega aluslepingut, ei oma tähtsust. Kummalgi hetkel ei omandanud hagejad tingimusteta õigust vahekohtu määratava hüvitise saamisele ehk vaadeldava meetme rakendamisele. Hagejad said tingimusteta õiguse sellele hüvitisele, mida nad võisid Rumeenialt nõuda, alles siis, kui vahekohus tegi 11. detsembri 2013. aasta otsusega kindlaks kahepoolse investeerimislepingu artikli 2 lõike 3 rikkumise ning kui Rumeenia siseriikliku õigusaktiga anti vahekohtuotsusele Rumeenia õiguskorras juriidiline jõud. See leidis aset pärast Rumeenia ühinemist Euroopa Liiduga.
- (138) Seepärast ei ole hagejate juhtum võrreldav juhtumiga, mida on käsitletud hagejate viidatud komisjoni otsuses juhtumi N 380/04 kohta. Juhtum N 380/04 oli seotud lepinguga, mille sõlmisid 1997. aastal omavahel äriühing Latvijas Gaze (edaspidi „LG”) ja Läti. Kui LG ja Läti vahel tekkis seoses Läti lepingujärgsete kohustustega vaidlus, algatati Stockholmis UNCITRALi eeskirjade alusel kaubanduslik vahekohtumenetlus. Selle menetluse tarvis asutatud vahekohus otsustas 19. juunil 2003, et Läti peab maksuma LG-le hüvitist ajavahemiku eest 10. jaanuarist 2001 kuni 10. märtsini 2003. Läti ei järginud vahekohtuotsust enne, kui ta ühines 1. mail 2004 liiduga, ja teatas selle otsuse kavandatud rakendamisest komisjonile pärast ühinemist. Komisjon märkis oma otsuses, et hüvitamiskohustus tekkis 1997. aasta lepingu põhjal, et vahekohtu määratud hüvitis oli seotud täielikult ajavahemikuga enne Läti ühinemist liiduga ning et ka vahekohtuotsus ise tehti enne Läti ühinemist liiduga. Selle põhjal järeldas komisjon, et „[—] vahekohtu määratud kahjutasu maksmisega [—] rakendatakse pelgalt meedet, mis oli täielikult paika pandud juba enne ühinemist” ning et 2003. aasta vahekohtuotsuse rakendamist ei saa lugeda uueks abiks. Lisaks juhitakse komisjoni otsuses juhtumi N 380/04 kohta tähelepanu sellele, et otsusega ei välistata võimalike tulevaste ühinemisläinud ajaga seotud lepingukohaste maksete analüüsimist, piirdudes sel moel valitud käsitlusviisi puhul kitsalt Läti esitatud konkreetsete faktidega.
- (139) Käesoleva juhtumi puhul tuleneb hüvitamiskohustus seevastu vahekohtuotsusest, mis tehti 2013. aastal ehk peaaegu seitse aastat pärast Rumeenia ühinemist liiduga, ning vahekohtu poolt hagejatele määratud hüvitis on seotud enamjaolt ajavahemikuga pärast Rumeenia ühinemist liiduga. Ja lõpetuseks – kõige ilmsem erinevus juhtumi N 380/04 ja käesoleva juhtumi vahel seisneb selles, et juhtumi N 380/04 puhul ei olnud mingit märki sellest, et LG oleks saanud 2003. aasta vahekohtuotsuse rakendamise või täitmise ebaseaduslikku riigiabi, mille andmisel oleks Läti läinud vastuollu enda kui liiduga ühineva kandidaatriigi riigiabikohustustega.

⁽⁸³⁾ Kolm ühinemisaktis nimetatud olemasoleva abi kategooriat on järgmised:

— enne 10. detsembrit 1994 jõustunud abimeetmed;

— käesoleva lisa liites loetletud abimeetmed;

— abimeetmed, mida uue liikmesriigi riigiabi järelevalveasutus enne ühinemiskuupäeva hindas ja mis loeti *acquis*-le vastavaks ning mille kohta komisjon ei ole esitanud punktis 2 ettenähtud korras vastuväiteid sel alusel, et on tõsiseid kahtlusi meetme kokkusobivuses ühisturuga.

Mis tahes otsus vahekohtuotsuse täitmise kohta ei kuulu ühtegi nendest kolmest kategooriast. Isegi kui leitakse, et vahekohtuotsuse rakendamise pelgalt taastatakse hagejate erakorralise määruse nr 24 kohased õigused – justkui selle määrusega ette nähtud stiimuleid ei oleks enne nende kavandatud aegumist tühistatud –, tuleks seda tagasiulatuvat taastamist siiski käsitada alates Rumeenia ühinemisest liiduga uue abina.

⁽⁸⁴⁾ Vt ka otsus liidetud kohtuasjades T-80/06 ja T-182/09: Budapesti Erömi (EU:T:2012:65, punkt 54).

- (140) Seepärast leiab komisjon, et vahekohtu poolt hagejatele määratud hüvitise maksmine kujutab endast uut abi ning et seda meetet saab jõustada üksnes siis, kui komisjon on selle võtmiseks riigibieeskirjade alusel loa andnud.

7.4. Ebaseaduslikkus aluslepingu artikli 108 lõike 3 alusel

- (141) Rumeenia on vahekohtu määratud hüvitise hagejatele osaliselt juba välja maksnud, tasaarvestades osa hüvitisest teatavate maksudega, mis üks hageja, S.C. European Food S.A., võlgnes Rumeenia riigile. Kuna Rumeenia ei teavitanud sellest vahekohtuotsuse osalisest rakendamisest komisjoni, jõustati see meede ebaseaduslikult, rikkudes aluslepingu artikli 108 lõiget 3. Ka igasugune edasine vahekohtu määratud hüvitise maksmine kas vahekohtuotsuse rakendamise või täitmise kaudu, millest komisjon ei ole teadlik või mis võib aset leida pärast käesoleva otsuse vastuvõtmist, kujutab endast samadel põhjustel Rumeenia-poolset aluslepingu artikli 108 lõike 3 järgimise kohustuse rikkumist.

7.5. Kokkusobivus siseturuga

- (142) Alustuseks tuletab komisjon meelde, et selle hindamisel, kas meede sobib aluslepingu artikli 107 lõigete 2 ja 3 alusel kokku siseturuga, on liikmesriigi peamine kohustus tõendamiskohustus⁽⁸⁵⁾. Sellega seoses tuletab komisjon meelde ka seda, et riigibimeedet ei saa kuulutada siseturuga kokkusobivaks, kui sellega kaasneb paratamatult aluslepingu teiste sätete rikkumine⁽⁸⁶⁾. Rumeenia ei ole esitanud praeguseks ühtki väidet, millega saaks põhjendada meetet aluslepingu artikli 107 lõigete 2 ja 3 alusel. Täielikkuse huvides peab komisjon siiski asjakohaseks omaalgatuslikult hinnata kokkusobivust siseturuga.
- (143) Hagejad väidavad, et meede kujutab endast siseturuga kokkusobivat regionaalabi. Komisjon võib pidada aluslepingu artikli 107 lõike 3 punktide a ja c alusel siseturuga kokkusobivaks riigiabi, millega edendatakse majandusarengut liidu teatavates ebasoodsas olukorras olevates piirkondades. Tingimused, mille alusel regionaalarengu edendamiseks antavat abi võib pidada siseturuga kokkusobivaks, on sätestatud regionaalabi suunistes aastateks 2014–2020 (edaspidi „2014. aasta suunised“). Nende suuniste põhjenduses 188 on selgitatud, et suuniseid kohaldatakse pärast 30. juunit 2014 antava regionaalabi kokkusobivuse hindamisel. See tähendab, et regionaalabi, mida on antud ebaseaduslikult või mida kavatakse anda enne 1. juulit 2014, tuleb hinnata vastavalt regionaalabi suunistele aastateks 2007–2013 (edaspidi „2007. aasta suunised“) (87).
- (144) Nagu on selgitatud põhjenduses 134, anti hagejatele tingimusteta õigus saada abi 11. detsembril 2013 tehtud vahekohtuotsusega ja Rumeenia siseriikliku õigusaktiga, millega anti vahekohtuotsusele Rumeenia õiguskorras juriidiline jõud, st enne 2014. aasta suuniste jõustumist. Seepärast tuleks vahekohtu poolt hagejatele määratud hüvitise maksmist hinnata 2007. aasta suuniste alusel.
- (145) Nendes suunistes on komisjon sätestanud, et ettevõtja jooksvate kulude katmiseks antav regionaalabi kujutab endast tegevusabi ja seda ei peeta siseturuga kokkusobivaks, välja arvatud juhul, kui seda antakse erandlikel asjaoludel, et tulla toime eriliste ebasoodsate tingimustega, millega ettevõtjad seisavad silmitsi aluslepingu artikli 107 lõike 3 punktiga a hõlmatud ebasoodsas olukorras olevates piirkondades (88).
- (146) Käesoleva juhtumi puhul viitab hüvitis, mille vahekohus määras hagejatele, kahjudele, mis on otseselt seotud erakorralise määruse nr 24 stiimulite tühistamisega, ja selle eesmärk on taastada abisaaja olukord sellisena, milline see oleks tõenäoliselt olnud, kui neid stiimuleid ei oleks tühistatud. Vahekohtuotsuse rakendamisega taastatakse sisuliselt olukord, milles hagejad oleksid suure tõenäosusega olnud, kui Rumeenia ei oleks erakorralist määrust nr 24 kehtetuks tunnistatud. Kuna erakorralise määruse nr 24 alusel antud eelised olid seotud hagejate jooksvate kuludega, mitte algse investeeringuga, kujutasid need eelised endast tegevusabi. Seepärast kujutab hageja olukorra taastamine sellisena, milline see oleks olnud, kui erakorralise määruse nr 24 stiimuleid ei oleks tühistatud, ja seega selle tühistamisega seotud kahju hüvitamine endast tegevusabi. Nagu on selgitatud põhjenduses 92 jj, vähenevad vahekohtu poolt hagejatele määratud hüvitise maksimisega tagasiulatavalt tegevuskulud, mis on tekkinud hagejatel tavapärastes turutingimustes toimunud majandustegevuse käigus.

⁽⁸⁵⁾ Otsus kohtuasjas T-68/03: Olympiaki Aeroporia Ypiresies AE vs. komisjon (EU:T:2007:253, punkt 34).

⁽⁸⁶⁾ Otsus kohtuasjas C-225/91: Matra vs. komisjon (EU:C:1993:239, punkt 41).

⁽⁸⁷⁾ Regionaalabi suunised aastateks 2007–2013 (ELT C 54, 4.3.2006, lk 13).

⁽⁸⁸⁾ 2007. aasta suuniste punkt 76.

- (147) 2007. aasta suuniste punktide 76, 77 ja 79 kohaselt on tegevusabi üldjuhul keelatud. Seda võib anda üksnes erandjuhul aluslepingu artikli 107 lõike 3 punktis a kirjeldatud piirkondades, tingimusel et:

- abi andmine on õigustatud regionaalarengu seisukohast (abi on sihipärane);
- abi olemus ja määr on proportsionaalne puudustega, mille leevendamiseks abi antakse;
- abi on ajutine, aja jooksul seda vähendatakse ja abi andmine lõpetatakse, kui asjaomased piirkonnad on saavutanud ELi rikkamatele piirkondadele lähedase heaolu;
- abi eraldatakse põhimõtteliselt ainult eelnevalt määratletud abikõlblike kulutuste jaoks ja abi piirdub teatava osaga nimetatud kulutustest;
- asjaomane liikmesriik on kohustunud kinni pidama üksikasjalikest aruandluseeskirjadest, mis on sätestatud 2007. aasta suuniste punktis 83.

- (148) Majandustegevus, mis saab kasu vahekohtuotsuse rakendamisest, toimub aluslepingu artikli 107 lõike 3 punktiga a hõlmatud piirkonnas, mille komisjon on kindlaks määranud otsustes, mis käsitlevad Rumeenia regionaalabi kaarti aastateks 2007–2013 ⁽⁸⁹⁾ ja 2014–2020 ⁽⁹⁰⁾.

- (149) Komisjon siiski ei mõista, kuidas on hagejatele määratud hüvitise maksmine õigustatud asjaomaste piirkondade arengusse panustamise seisukohast. Selle maksega antava tegevusabi mõte ei ole aidata saavutada aluslepingu artikli 107 lõike 3 punktis a sätestatud ühist võrdsuse tagamise eesmärki, vaid pelgalt hüvitada abisaajale kahju, mis tekkis seoses erakorralise määruse nr 24 kehtetuks tunnistamisega enne selle kavandatud aegumistähtaega. Selle tulemusel tekib hagejatel vaba raha, ilma et sel oleks mingit positiivset mõju piirkonna arengule.

- (150) Sellest, et majandustegevus toimub konkreetsetes piirkonnas, ei piisa eeldamiseks, et meede on proportsionaalne puudustega, mille leevendamiseks meede võetakse, sest esiteks tuleb näidata, millised need puudused on, ja teiseks, kuidas need puudused takistavad asjaomase piirkonna arengut. Tõendite puudumise tõttu ei olnud komisjonil võimalik kindlaks teha konkreetseid puudusi, mille leevendamiseks abimeetmed võeti.

- (151) Vahekohtu poolt hagejatele määratud hüvitise maksmine on olemuselt ajutine, sest sellel puudub pärast vahekohtuotsuse rakendamise või täitmise lõppemist igasugune mõju. Samas ei anta seda vaid eelnevalt määratletud kulutuste teatava osa jaoks, sest hüvitise eesmärk on tagada kogu hagejate kantud kahju katmine.

- (152) Eespool öeldut arvesse võttes leiab komisjon, et vahekohtu poolt hagejatele määratud hüvitise maksmine ei ole kooskõlas 2007. aasta suunistega ja seetõttu ei saa seda kuulutada kokkusobivaks siseturuga. Kuna kohaldatav ei ole ka ükski teine kokkusobivuse alus, leiab komisjon, et abimeetme kokkusobivuses siseturuga ei olnud võimalik veenduda.

7.6 Järeldus abimeetme hindamise kohta

- (153) Eespool esitatud analüüs näitab, et vahekohtu poolt hagejatele määratud hüvitise maksmine kujutab endast siseturuga kokkusobimatu uue abi andmist, mis ei ole kooskõlas aluslepinguga. Komisjonil on kahju, et Rumeenia on hüvitise selle ühe osa tasaarvestamisega ühe hageja, S.C. European Food S.A. maksuvõlga Rumeenia riigi ees ja kohtu määratud täidesaatja võetud meetmetega osaliselt juba välja maksnud.

8. SISSEENÕUDMINE

- (154) Aluslepingu ja Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt võib komisjon juhul, kui ta leiab, et abi ei ole siseturuga kokkusobiv, otsustada, et asjaomane liikmesriik peab sellise abi andmise lõpetama või seda muutma ⁽⁹¹⁾. Samuti on Euroopa Kohus korduvalt sedastanud, et liikmesriigi kohustus lõpetada sellise abi andmine, mida komisjon peab siseturuga kokkusobimatuks, on kehtestatud selleks, et taastada varasem olukord ⁽⁹²⁾. Sellega seoses on Euroopa Kohus leidnud, et kõnealune eesmärk on saavutatud, kui abisaaja on ebaseadusliku abina

⁽⁸⁹⁾ Komisjoni otsus N 2/07 (otsuse kokkuvõte: ELT C 73, 30.3.2007, lk 15).

⁽⁹⁰⁾ Komisjoni otsus SA 38364 (otsuse kokkuvõte: ELT C 233, 18.7.2014, lk 1).

⁽⁹¹⁾ Otsus kohtuasjas C-70/72: komisjon vs. Saksamaa (EU:C:1973:87, punkt 13).

⁽⁹²⁾ Otsus liidetud kohtuasjades C-278/92, C-279/92 ja C-280/92: Hispaania vs. komisjon (EU:C:1994:325, punkt 75).

saadud summad tagasi maksnud ja seega loobunud eelisest, mis tal turul konkurentide ees oli, ja kui on taastatud abi väljamaksmisele eelnenud olukord⁽⁹³⁾. Kooskõlas selle kohtupraktikaga on määruse (EÜ) nr 659/1999 artikli 14 lõikes 1 sätestatud, et „[k]ui ebaseadusliku abi korral tehakse negatiivne otsus, nõuab komisjon, et kõnealune liikmesriik peab võtma kõik vajalikud meetmed, et abisaajalt abi tagasi saada”.

- (155) Hagejad väidavad, et neil olid õiguspärased ootused selle suhtes, et erakorralise määruse nr 24 alusel antud stiimulid on seaduslikud ja et nad saavad nendest stiimulitest kasu kuni nende kavandatud aegumiseni 1. aprillil 2009. Komisjon märgib sellega seoses, et määruse (EÜ) nr 659/1999 artikli 14 lõikes 1 on lisaks sätestatud, et „[k]omisjon ei nõua abi tagastamist, kui see on vastuolus [liidu] õiguse üldpõhimõtetega”. Euroopa Kohus on tunnistanud, et õiguspäraste ootuste kaitsmise põhimõtte kujutab endast sellist liidu õiguse üldpõhimõtet. Ometi ei leia komisjon, et hagejad saaksid tugineda sellisele õiguspärasele ootusele.
- (156) Välja arvatud erandlikel asjaoludel, saavad ettevõtjad Euroopa Kohtu praktika kohaselt tugineda õiguspärasele ootusele abi seaduslikkuse osas põhimõtteliselt üksnes siis, kui abi andmisel on järgitud aluslepingu artikli 108 lõikes 3 ette nähtud menetlust. Oma hilisemas kohtupraktikas on Euroopa Kohus tähendanud, et kui komisjon, kellel on ainupädevus lubada liidu liikmesriikidel anda riigiabi, ei ole oma konkreetse positiivse toiminguga andnud piisavalt täpseid kinnitusi, mis võimaldavad abisaajal asuda seisukohale, et meede ei kujuta endast riigiabi, ei taga ükski erandlik asjaolu abi tagasinõudmise ärahoidmiseks õiguspäraste ootuste kaitsmise põhimõtte kohaldamist, kui komisjoni ei ole kõnealusest abimeetmest teavitatud⁽⁹⁴⁾. Tõepoolest, pikaajalise kohtupraktika kohaselt ei saa õiguspäraste ootuste kaitsmise põhimõtet vastu seada liidu õiguse konkreetsele sättele ning liidu õiguse kohaldamise eest vastutava riigiasutuse kõnealuse õigusega vastuolus olev käitumine ei saa tekitada ettevõtjal õiguspäraseid ootusi selle suhtes, et teda koheldakse viisil, mis on kõnealuse õigusega vastuolus⁽⁹⁵⁾. Tuleb eeldada, et kohuse-tundlik ettevõtja suudab kindlaks teha, kas kõnealust menetlust on järgitud⁽⁹⁶⁾.
- (157) Komisjon märgib, et mis puudutab vahekohtu poolt hagejatele määratud hüvitist, siis hagejatele oleks pidanud olema ilma mingi kahtluseta selge juba enne seda, kui abi neile vahekohtuotsuse vastuvõtmise ja Rumeenia siseriikliku õigusaktiga, millega anti vahekohtuotsusele Rumeenia õiguskorras juriidiline jõud, eraldati, et komisjoni meelest kaasneb kõnealuse hüvitise maksimisega ebaseaduslik ja siseturuga kokkusobimatu riigiabi. See seisukoht edastati 20. juulil 2009 sõnaselgelt vahekohtule ja sellest teavitati hagejaid.
- (158) Mis puudutab hagejate väidet, et neil olid õiguspärased ootused selle suhtes, et erakorraline määrus nr 24 on seaduslik ja et see jääb jõusse kuni 1. aprillini 2009, siis kõigepealt tuleb komisjon meelde, et käesoleva otsuse aluseks on vahekohtu poolt hagejatele määratud hüvitise maksimine, mitte erakorraline määrus nr 24. Täielikkuse huvides komisjon sellegipoolest lisab, et hagejad ei saa põhjendatult viidata õiguspärasele ootusele seoses kõnealuse kava kehtivuse ja kohaldatavusega kuni 1. aprillini 2009. Mis puudutab seda kava, siis enne Rumeenia ühinemist liiduga vastutas riigiabi andmise lubamise ja järelevalve eest ELi-Rumeenia assotsiatsiooninõukogu otsuse nr 4/2000 ja Rumeenia riigiabi käsitleva seaduse nr 143/1999 alusel Rumeenia konkurentsinnõukogu, mitte komisjon. Sellega seoses märgib komisjon, et Rumeenia konkurentsinnõukogu teavitati erakorralisest määrusest nr 24 seoses erakorralise määrusega nr 75 kavandatud muudatustega ning et Rumeenia konkurentsinnõukogu leidis oma 15. mai 2000. aasta otsuses nr 244/2000, et need stiimulid kujutavad endast siseturuga kokkusobimatut riigiabi. S.C. European Food S.A. sai alles pärast selle otsuse vastuvõtmist, 1. juunil 2000, alalise investori tunnistuse, mis andis talle õiguse saada erakorralise määrusega nr 24 kehtestatud kava alusel riigiabi, nagu on selgitatud põhjenduses 133. See aga ei tähenda, et abi anti nimetatud kuupäeval, nagu on selgitatud põhjenduses 134.
- (159) Sellest järeldub, et ajal, mil S.C. European Food S.A. sai erakorralise määrusega nr 24 ette nähtud ebaseaduslikku riigiabi, mida anti igal juhul pärast 1. juunit 2000, pidi ta olema täiesti teadlik Rumeenia konkurentsinnõukogu 15. mai 2000. aasta otsusest, millega erakorralise määruse nr 24 stiimulid kuulutati siseturuga kokkusobimatuks riigiabiks. Lisaks pidi ta olema teadlik ka 1. jaanuaril 1995 jõustunud Euroopa lepingust ja 1. jaanuaril 2000 jõustunud Rumeenia seadusest nr 143/1999 riigiabi kohta, milles mõlemas keelati Rumeenial anda riigiabi ja anti Rumeenia konkurentsinnõukogule volitus lubada uue riigiabi andmist. Sellise konkurentsinnõukogu loa puudumisel ning kooskõlas Euroopa Kohtu praktikaga, mida kohaldati 1995. aasta Euroopa lepingu artikli 64, ELi-Rumeenia assotsiatsiooninõukogu otsuse nr 4/2000 artikli 1 ja ühenduse õigustiku alusel, ei saanud äriühingul S.C. European Food A.S. tekkida – hoolimata Rumeenia valitsuse edasistest sammudest pärast otsuse nr 244/2000 vastuvõtmist – kunagi õiguspärast ootust selle suhtes, et erakorralise määruse nr 24 alusel antud stiimulid kujutavad endast

⁽⁹³⁾ Otsus kohtuasjas C-75/97: Belgia vs. komisjon (EU:C:1993:311, punktid 64–65).

⁽⁹⁴⁾ Otsus kohtuasjas C-148/04: Unicredito Italiano (EU:C:2005:774, punktid 104–111).

⁽⁹⁵⁾ Otsus kohtuasjas C-217/06: komisjon vs. Itaalia (EU:C:2007:580, punkt 23 ja tsiteeritud kohtupraktika).

⁽⁹⁶⁾ Otsus kohtuasjas C-5/89: komisjon vs. Saksamaa (EU:C:1990:320, punkt 14).

siseturuga kokkusobivat riigiabi. Sama arutluskäik on ilmselt asjakohane äriühingute S.C. Multipack ja S.C. Starmill S.R.L. puhul, kes said oma alalise investori tunnistuse alles 17. mail 2002 ehk kaks aastat pärast otsuse nr 244/2000 vastuvõtmist. Seega ei ole hagejatel mingit alust viidata õiguspärasele ootusele, et erakorralise määruse nr 24 kava kujutab endast seaduslikku riigiabi, mida komisjon peab pealegi käesoleva otsuse kontekstis ebaoluliseks.

- (160) Seepärast peab Rumeenia vahekohtu poolt hagejatele määratud hüvitisega seotud maksed sisse nõudma, sest need kujutavad endast ebaseaduslikku ja siseturuga kokkusobimatut riigiabi. Kuna viis hagejat koos teiste asjaomaste EFDG äriühingutega moodustavad ühe majandusüksuse (vt põhjendus 91, vastutavad viis hagejat ja teised asjaomased EFDG äriühingud ühiselt ükskõik kellele neist antud riigiabi tagasimaksmise eest Rumeenia riigile. Määruse (EÜ) nr 659/1999 artikli 14 lõike 2 kohaselt kuuluvad vastavalt tagastamisotsusele tagastatava abi hulka intressid, mille kohase määra kinnitab komisjon. Intressi makstakse ajavahemiku eest, mis algab ebaseadusliku abi jõudmisega abisaaja käsutusse ja lõpeb abi tagastamise kuupäeval. Määruse (EÜ) nr 659/1999 artikli 14 lõikes 3 on sätestatud, et tagastamine toimub viivitamata ja vastavalt kõnealuse liikmesriigi siseriiklikus õiguses kehtivate korrale, tingimusel et see võimaldab komisjoni otsuse kohest ja tõhusat täitmist. Sel eesmärgil ja juhuks, kui toimub siseriikliku kohtu menetlus, peavad kõnealused liikmesriigid võtma kõik vajalikud ja nende vastavas õigussüsteemis kättesaadavad meetmed, sealhulgas ajutised meetmed, ilma et see piiraks ühenduse õiguse kohaldamist.
- (161) Sellega seoses märgib komisjon, et Rumeenia on juba tasaarvestanud 337 492 864 leud (ligikaudu 76 miljonit eurot) ⁽⁹⁷⁾ ühe hageja, S.C. European Food S.A. maksuvõlga. Edasi märgib komisjon, et kohtu määratud täidesaatja konfiskeeris Rumeenia rahandusministeeriumilt 36 484 232 leud (ligikaudu 8,1 miljonit eurot) ⁽⁹⁸⁾ ning kandis seejärel 34 004 232 leud (ligikaudu 7,56 miljonit eurot) võrdsete osadena üle viiest hagejast kolmele ja jättis ülejäänud summa täitekulude katteks. 25. veebruaril 2015 konfiskeeris kohtu määratud täidesaatja rahandusministeeriumi pangakontodelt veel 9 197 482 leud (ligikaudu 2 miljonit eurot) ⁽⁹⁹⁾. Lisaks võtab komisjon teadmiseks asjaolu, et Rumeenia ametiasutused on vabatahtlikult kandnud 472 788 675 leud (ligikaudu 106,5 miljonit eurot, ⁽¹⁰⁰⁾ sh kohtu määratud täidesaatja kulud summas 6 028 608 leud) viie hageja nimel avatud blokeeritud kontole. Need summad, nagu ka kõik teised hagejatele vahekohtuotsuse täitmisel makstud või makstavad summad, peab Rumeenia sisse nõudma. Sellest tulenevalt on komisjon

VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA OTSUSE:

Artikkel 1

Rahvusvahelise Investeeringuvaidluste Lahendamise Keskuse (ICSID) egiidi all asutatud vahekohtu 11. detsembri 2013. aasta otsusega juhtum nr ARB/05/20 Micula a.o. vs. Rumeenia ⁽¹⁰¹⁾ määratud hüvitise maksmine majandusüksusele, kuhu kuuluvad Viorel Micula, Ioan Micula, S.C. European Food S.A., S.C. Starmill S.R.L., S.C. Multipack, European Drinks S.A., Rieni Drinks S.A., Scandic Distilleries S.A., Transilvania General Import-Export S.R.L. ja West Leasing S.R.L., kujutab endast riigiabi aluslepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses ja on kokkusobimatu siseturuga.

Artikkel 2

1. Rumeenia ei maksa välja artiklis 1 nimetatud siseturuga kokkusobimatut abi ja nõuab sisse artiklis 1 nimetatud siseturuga kokkusobimatu mis tahes abi, mis on ükskõik millisele kõnealust abi saava majandusüksuse osaks olevale üksusele 11. detsembri 2013. aasta vahekohtuotsuse osalise rakendamise või täitmise kaudu juba välja makstud, ning mis tahes abi, mis on ükskõik millisele kõnealust abi saava majandusüksuse osaks olevale üksusele 11. detsembri 2013. aasta vahekohtuotsuse edasise rakendamise kaudu välja makstud ja millest komisjoni ei ole teavitatud või mis on välja makstud pärast käesoleva otsuse vastuvõtmist.

2. Viorel Micula, Ioan Micula, S.C. European Food S.A., S.C. Starmill S.R.L., S.C. Multipack, European Drinks S.A., Rieni Drinks S.A., Scandic Distilleries S.A., Transilvania General Import-Export S.R.L. ja West Leasing S.R.L. vastutavad ühiselt ükskõik kellele neist antud riigiabi tagasimaksmise eest.

⁽⁹⁷⁾ Vt allmärkus 7.

⁽⁹⁸⁾ Vt allmärkus 38.

⁽⁹⁹⁾ Vt allmärkus 38.

⁽¹⁰⁰⁾ Vt allmärkus 40.

⁽¹⁰¹⁾ ICSIDi 11. detsembri 2013. aasta lõppotsus kohtuasjas nr ARB/05/20: Ioan Micula, Viorel Micula, SC European Food SA, SC Starmill SRI, SC Multipack SRL vs. Rumeenia.

3. Sissenõutavad summad on summad, mis tulenevad 11. detsembri 2013. aasta vahekohtuotsuse rakendamisest või täitmistest (põhiosa ja intress).
4. Sissenõutavatelt summadelt arvestatakse intressi alates kuupäevast, mil need anti abisaajate käsutusse, kuni nende tegeliku tagasimaksmiseni.
5. Rumeenia esitab täpsed kuupäevad, millal riigi eraldatud abi anti vastavate abisaajate käsutusse.
6. Intress arvutatakse liitintressina vastavalt komisjoni määruse (EÜ) nr 794/2004 ⁽¹⁰²⁾ V peatükile.
7. Rumeenia kannab hoolt selle eest, et alates käesoleva otsuse vastuvõtmise kuupäevast ei tehtaks enam ühtki artiklis 1 nimetatud abi väljamakset.

Artikkel 3

1. Artiklis 1 nimetatud abi tuleb sisse nõuda viivitamata ja tõhusalt.
2. Rumeenia tagab käesoleva otsuse rakendamise nelja kuu jooksul alates selle teatavaks tegemise kuupäevast.

Artikkel 4

1. Kahe kuu jooksul alates käesoleva otsuse teatavastegemisest esitab Rumeenia järgmise teabe:
 - a) igale käesoleva otsuse artiklis 1 nimetatud üksusele antud abi kogusumma;
 - b) käesoleva otsuse täitmiseks juba võetud ja kavandatavate meetmete üksikasjalik kirjeldus;
 - c) dokumendid, mis kinnitavad, et abisaajatele on antud korraldus abi tagasi maksta.
2. Rumeenia teavitab komisjoni käesoleva otsuse täitmiseks võetud riiklike meetmetega seotud edusammudest, kuni kogu artiklis 1 nimetatud abi on tagasi makstud. Rumeenia esitab komisjoni taotlusel viivitamata teabe käesoleva otsuse täitmiseks juba võetud ja kavandatavate meetmete kohta. Ta esitab ka üksikasjaliku teabe abisaajatelt juba tagasi saadud abisummade ja intressi kohta.

Artikkel 5

Käesolev otsus on adresseeritud Rumeeniale.

Brüssel, 30. märts 2015

Komisjoni nimel
komisjoni liige
Margrethe VESTAGER

⁽¹⁰²⁾ Komisjoni määrus (EÜ) nr 794/2004, 21. aprill 2004, millega rakendatakse nõukogu määrust (EÜ) nr 659/1999, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad EÜ asutamislepingu artikli 93 kohaldamiseks (ELT L 140, 30.4.2004, lk 1).